

Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm

Strategi för genomförande av åtgärder

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Strategi för genomförande av åtgärder godkänns enligt utlåtandet.
2. Skärholmens stadsdelsnämnd, exploateringsnämnden och stadsbyggnadsnämnden får i uppdrag att utveckla Fokus Skärholmen till profilprojekt för socialt hållbar stadsutveckling.
3. Stockholms Stadshus AB uppmanas att ge AB Stockholmshem och AB Svenska bostäder i uppdrag att bidra till att utveckla Fokus Skärholmen till profilprojekt för socialt hållbar stadsutveckling.
4. Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd får i uppdrag att, i samverkan med utbildningsnämnden, utveckla Community Centers där skollokaler används som resurs.
5. Arbetsmarknadsnämnden får i uppdrag att, i samverkan med kommunstyrelsen, utreda pilotprojekt för sammanhållet utbildningsprogram för kortutbildade.
6. Utbildningsnämnden får i uppdrag att utreda pilotprojekt avseende extern mentorsverksamhet för nyanlända elever.
7. Kommunstyrelsen får i uppdrag att, i samverkan med socialnämnden, se över och stärka det sociala investeringsperspektivet i Stockholms stads centrala beslutsprocesser.
8. Kommunstyrelsen ska beakta kommissionens rapporter och deras beredning i framtagandet av förslag till budget 2017 för Stockholms stad.

Föredragande borgarråden Karin Wanngård och Emilia Bjuggren anför följande.

Ärendet

Kommunfullmäktige har i stadens budget för 2015 fattat beslut om att inrätta en kommission för ett socialt hållbart Stockholm med uppdraget att analysera skillnader i livsvillkor i Stockholm och lämna förslag till åtgärder för en jämlik och socialt hållbar stad.

I direktivet till Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm betonas att målet med arbetet är att ta fram förslag till åtgärder för att minska skillnader i livsvillkor som ska omsättas i praktisk förändring genom ordinarie styrning och ledning inom Stockholms stad.

I september 2015 fastslog kommunfullmäktige ett förslag till organisation och genomförande av Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm. I ärendet anmäldes också rapporten Skillnadernas Stockholm som därefter remitterades till nämnder och bolagsstyrelser.

I detta ärende presenteras en strategi för genomförande av kommissionens åtgärder. Till grund för strategin ligger en sammanvägd analys av erfarenheter från andra städer, kommissionens rapporter, remissvar från nämnder och bolagsstyrelser, samt nämndernas underlag till budget 2017.

Genomförandestrategin bygger på integrering av åtgärder i ordinarie budgetprocess. Därutöver betonas en utökad samordning med andra processer och att det sociala investeringsperspektivet i Stockholms stads verksamheter ska utvecklas.

Strategi för genomförande utgår från följande strategiområden

Ett socialt investeringsperspektiv

Ett bestående resultat av Malmökommissionens arbete är det stora genomslaget för rekommendationen att etablera en social investeringspolitik för Malmö som långsiktigt kan utjämna skillnaderna i levnadsvillkor och göra samhällsystemen mer jämlika. Att ett socialt investeringsperspektiv ska genomsyra hela den kommunala planeringen innebär att förebyggande insatser som förbättrar levnadsvillkoren för medborgare, med särskilt fokus på barn och unga, behöver prioriteras. Det handlar i grunden om en perspektivförskjutning från att ensidigt betrakta sociala insatser som kostnader, till att betrakta dem som investeringar.

I rapporterna från Stockholms hållbarhetskommision framgår det sociala investeringsperspektivet på ett tydligt sätt. Åtgärder som föreslås av kommissionen syftar till att direkt, eller indirekt, utjämna skillnader i levnadsvillkor genom att kommunala resurser allokeras till insatser som kan förväntas förebygga sociala problem och framtida kostnader för samhället i stort. Det är också ett perspektiv som anförs av remissinstanserna till rapporten *Skillnadernas Stockholm* som betonar att resurser bör föras till geografiska områden och grupper med större behov och att förebyggande insatser bör främjas.

Stockholms stad har i många hänseenden redan idag ett socialt investeringsperspektiv i sina verksamheter, men perspektivet kan förstärkas genom att appliceras på fler nivåer i organisationen, inom fler processer, och i högre grad användas vid prioritering av aktiviteter. Kommunstyrelsen ska därför, i enlighet med detta ärende, utreda hur det sociala investeringsperspektivet kan utvecklas och förtydligas i för kommunen centrala ekonomiska processer, som arbete med budget och uppföljning, investeringsstrategi eller andra styrdokument. Det behöver också genomföras utbildningsinsatser och mer erfarenhetsutbyte med andra kommuner inom detta område.

Att stärka ett socialt investeringsperspektiv förutsätter att staden utreder, genomför och utvärderar pilotprojekt i linje med kommissionens rekommendationer. I detta ärende föreslås ett par uppdrag till berörda nämnder. Det rör sig dels om åtgärdsförslaget om ett sammanhållet program för kortutbildade, där studier och arbetsmarknadsinsatser kombineras och åtgärdsförslaget om extern mentorsverksamhet för nyanlända vid grund- och gymnasieskolor

Integrering i budgetprocess

I fullmäktiges beslut om kommissionens organisation betonas vikten av att implementera åtgärder som föreslås av Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm. Utifrån tidigare erfarenheter, lärdomar från andra städer och remissinstansernas synpunkter, bedömer stadsledningskontoret att kommissionens arbetssätt med stark förankring i förvaltningsorganisationen ger goda förutsättningar för att omsätta åtgärder i praktik.

En grundläggande förutsättning är att det finns en integrering med stadens budgetprocess. Denna integrering behöver anpassas till kommissionens process där det under varje halvår sker fördjupningar och framtagande av rekommendationer och åtgärder.

De fördjupningar som sker under hösten kan på ett naturligt sätt prövas i nämndernas underlag till budget och beslutas i kommunfullmäktiges beslut om budget under hösten. En sådan prövning har skett under våren 2016 och kommunstyrelsen ska beakta analyser och åtgärder i upprättande av förslag till budget för 2017.

Förstärkt finansiering

Genomförandet av kommissionens åtgärder ska i första hand prövas i samband med beslut om fullmäktiges budget eller i nämndernas och bolagsstyrelsernas verksamhetsplaner. Det föreligger därutöver möjlighet att finansiera genomförandet av utvecklingsprojekt utanför ordinarie budgetprocess via den sociala investeringsfonden, och åtgärder som rör kompetensutveckling via kompetensutvecklingsfonden.

Riktlinjer för den sociala investeringsfonden har lagts fast av kommunfullmäktige och de ligger i hög grad i linje med den sociala hållbarhetskommissionens inriktning. Fonden syftar till att motverka utanförskap och social utsatthet genom att ekonomiska medel förs från kostsamma insatser när problem uppstått till kostnadseffektiva förebyggande åtgärder. Projekt baserade på kommissionens förslag som vill söka medel ur den sociala investeringsfonden ska följa samma process som övriga ansökningar.

Utökad samordning

Remissinstanserna till Skillnadernas Stockholm betonar behovet av en utvecklad samordning av processer som syftar till att främja social hållbarhet. De betonar också vikten av stärkt samverkan mellan nämnder och bolagsstyrelser.

Några av de viktigaste stadsövergripande processerna är de lokala utvecklingsprogrammen, implementering av vision 2040, strategi för en smart och uppkopplad stad, uppdateringen av översiktsplanen samt revideringen av trygghets- och säkerhetsprogrammet. Respektive process ska beakta kommissionens arbete som en grund för utformning av innehåll och för prioritering och val av välunderbyggda aktiviteter som kan ge resurseffektiva samordningsvinster. En enskild aktivitet kan på detta sätt både bidra till genomförandet av ett av stadens centrala styrdokument och till att inriktningen i hållbarhetskommisionen.

En särskilt viktig process där tvärsektoriella insatser för social hållbarhet koordineras är de lokala utvecklingsprogrammen. Betydelsen av samordning mellan kommissionen och stadsdelsnämndernas programarbete betonas särskilt i flera av nämndernas budgetunderlag. Fullmäktige har beslutat om riktlinjer för ett lokalt utvecklingsarbete där stadsdelsnämnderna ges en central roll för att identifiera lokala utmaningar och åtgärder för att möta dessa. I riktlinjerna uttrycks att kommissionens förslag till åtgärder och strategier, tillsammans med lokala analyser, ska utgöra utgångspunkt för lokala utvecklingsprogram. Kommissionens kartläggning av ojämlika livsvillkor ligger också till grund för prioritering av de stadsdelsnämnder där behovet av ett

lokalt utvecklingsarbete är som störst för att staden som helhet ska uppnå en hållbar utveckling.

En plattform för genomförandet av kommissionens åtgärdsförslag är också planerade och pågående stadsutvecklingsprojekt. Projektet Fokus Skärholmen ska ges förutsättningar att bli ett profilprojekt för socialt hållbar stadsutveckling i enlighet med kommissionens rekommendationer. Ett särskilt fokus på social hållbarhet inom projektet innebär högt ställda ambitioner på att projektet ska sträva efter nya arbetssätt, innovativa lösningar och förstärkt samverkan mellan berörda nämnder och bolagsstyrelser i syfte att identifiera synergier och gemensamma åtaganden. Detta förutsätter ett nära samarbete inom staden, och vid sidan av Skärholmens stadsdelsnämnd, exploateringsnämnden och stadsbyggnadsnämnden behöver miljö- och hälsoskyddsnämnden, trafiknämnden, utbildningsnämnden samt stadens bostadsbolag delta aktivt i arbetet. I den fortsatta processen ska därför frågan om samordningsansvar förtydligas inom projektet.

Vidare framkommer i kommissionens rapporter flera förslag som syftar till att skapa mötesplatser och förstärka servicefunktioner i socioekonomiskt svaga stadsdelar. I nämndernas budgetunderlag framkommer flera pågående och planerade initiativ som kan bidra till att realisera dessa förslag. Planerna hos Rinkeby-Kistas stadsdelsnämnd att utveckla Community Center-verksamhet där skollokaler används som resurs ligger i linje med kommissionens förslag om fler Community Centers och utbildningsnämndens budgetuppdrag om att tillgängliggöra skollokaler efter skoltid. Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd och utbildningsnämnden ges uppdraget och förutsättningar att utveckla planerna med ambitionen att det ska kunna spridas till andra stadsdelar, och att Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB), arbetsmarknadsnämnden, kulturnämnden och idrottsnämnden utifrån sina ansvarsområden ska bidra inom ramen för projektet. Samverkan med dessa nämnder och bolagsstyrelser är viktig även för att stadens befintliga Community Centers ska ges möjlighet att utveckla sin verksamhet. Betydelsen av utvecklad samverkan mellan stadsdelsnämnder och facknämnder och bolagsstyrelser är central även i detta avseende.

Beredning

Rapporten Skillnadernas Stockholm har tagits fram av Stadsledningskontoret och remitterats till arbetsmarknadsnämnden, kulturnämnden, socialnämnden, stadsbyggnadsnämnden, utbildningsnämnden, äldre- och barnnämnden, samtliga stadsdelsnämnder och Stockholm Stadshus AB.

Delrapporterna Stad i samverkan – Stockholms stad och civilsamhället, Från delad till enad stad – översiktsplanering för social hållbarhet, En skola där alla ska lyckas och Allas rätt till kunskap – kortutbildade och vuxenutbildning har beretts inom ramen för stadens budgetprocess. I anvisningar till underlag för budget 2017-2019 har samtliga delrapporter redovisats och nämnderna har inkommit med synpunkter. Synpunkterna redovisas i bilaga 7 till utlåtandet.

Arbetsmarknadsnämnden anser att nämndens verksamheter på ett mycket påtagligt sätt bidrar till stadens arbete för ett socialt hållbart Stockholm genom att medverka till långsiktiga lösningar för stockholmarna som idag befinner sig utanför arbetsmarknaden. Nämnden bedömer att den föränderliga arbetsmarknaden, med höga krav på utbildning och flexibilitet, innebär en utmaning för grupper som har en svag ställning på arbetsmarknaden.

Kulturnämnden uppmanar kommissionen att i det fortsatta arbetet kartlägga och beakta kulturens effekter när det gäller hållbarhet och livsvillkor. Det gäller områden som trygghetsskapande miljöer, språkutveckling, inkluderande mötesplatser, ekonomiska hinder och incitament för deltagande i kultur- och fritidsaktiviteter samt det egna skapandets betydelse för självförverkligande.

Socialnämnden anser att kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm har lämnat en angelägen rapport som belyser livsvillkoren i stadens olika delar. Nämnden lyfter insatser mot missbruk och beroende, ett långsiktigt arbete mot hemlöshet, våld i nära relationer, och ett gott mottagande av ett större antal flyktingar som utmaningar för en socialt hållbar stad.

Stadsbyggnadsnämnden välkomnar kommissionens arbete och ser detta som en av de viktigaste utmaningarna staden står inför. Nämnden efterfrågar uppdaterad kunskap om nuläget och tydliggjord styrning för hur staden avser arbeta med social hållbarhet knutet till näringslivsutveckling ur ett rumsligt perspektiv.

Utbildningsnämnden framhåller att nämnden och skolan är centrala aktörer i arbetet för att skapa en sammanhållen stad men att arbetet måste ske i samverkan med andra förvaltningar och bolag likväl som med civilsamhället, forskningen och näringslivet. Utmaningarna för att skapa en sammanhållen stad kräver en gemensam kraftsamling och ökad samverkan.

Äldrenämnden anser att de stora skillnader i uppväxtvillkor mellan olika delar av staden som rapporten påvisar kommer, om inte förändring sker, påverka det framtida behovet av äldreomsorg. De delar av staden vars befolkning idag har högre ohälsotal kommer delvis ha ett större behov av äldreomsorg, samt göra debut inom äldreomsorg vid en lägre ålder. Detta innebär en an-

strängning för såväl den enskilda individen som en ekonomisk påfrestning för de stadsdelar med en högre andel äldre med äldreomsorg.

Bromma stadsdelsnämnd framhåller att det är viktigt att staden tar ett samlat ansvar för dessa viktiga frågor. Bromma stadsdelsnämndsområde är i början av en expansiv fas med en stor förväntad inflyttning som kräver en ganska omfattande utbyggnad av bostäder, service, social omsorg och infrastruktur.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd anser att skillnaderna i livsvillkor är enormt stora mellan de människor som har svenska som modersmål och god utbildningsnivå, jämfört med de som har invandrat och/eller de med lägre utbildningsnivå. Detta utmärker sig på alla tänkbara sätt, så som psykisk/fysisk hälsa, längre livslängd, ekonomi med mera. Nämnden framhåller förvaltningsövergripande samarbete som ett mycket viktigt arbetssätt.

Farsta stadsdelsnämnd anser att mycket av det som kan göras för att motverka och förändra skillnader i människors levnadsvillkor handlar om politiska beslut och åtgärder på en strukturell nivå, så som bostadsbyggande, socialförsäkringssystem, arbets- och näringslivspolitiska insatser, breda hälsofrämjande insatser och olika former av socialpolitiska åtgärder.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd anser att de idag bedriver ett omfattande arbete inom de ordinarie verksamhetsområdena för att stärka den sociala hållbarheten och motverka ojämlika livsvillkor och framhåller att de i kommande delrapporter skulle uppskatta om områden psykisk hälsa och beroendeproblematik skulle kunna belysas.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd delar den problembeskrivning och analys som rapporten lyfter fram och anser att det finns vinster om staden centralt tar ett samlat grepp och utreder vilken statistik som går att ta fram och kan vara till hjälp som beslutsunderlag i arbetet för att motverka ojämlika livsvillkor.

Kungsholmens stadsdelsnämnd anser att rapporten i huvudsak visar goda värden och en positiv utveckling för Kungsholmens stadsdelsområde.

Norrmalms stadsdelsnämnd anser att växande sociala skillnader och segregation berör hela staden och därmed även lösningarna till att utjämna dessa. De framhåller att en utmaning är att minska avståndet mellan människor och bidra till fler möten bland annat genom att i högre grad samverka mellan innerstad och ytterstadsområden.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd anser att det finns stora skillnader inom Stockholms stad men att dessa skillnader kan påverkas, och framhåller att behoven av stadsövergripande prioriteringar och lokalt utvecklingsarbete är särskilt stora inom vissa delar av staden, däribland Rinkeby-Kista stadsdelsnämndsområde.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd ser positivt på kommissionens arbete och på denna första rapport. Det framhålls att samverkan är en viktig nyckel till framgång på många områden. En sammanhållen socialtjänst har bäst förutsättningar att stödja stockholmarna.

Skärholmens stadsdelsnämnd ställer sig positiv till delrapporten från Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm och instämmer i att utjämnandet av existerande skillnader och en socialt hållbar utveckling skulle förverkliga en stor outnyttjad potential både ur ett individ- och samhällsperspektiv.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd konstaterar att en framgångsfaktor i arbete med att minska skillnaderna är att samordna insatser inom flera närliggande områden. Arbete för att förbättra möjligheterna till integration bör därför handla om att stävja social oro, skapa arbetstillfällen, förbättra folkhälsa, stärka kvinnors roll, främja entreprenörskap, egenföretagande och utveckla den fysiska miljön.

Södermalms stadsdelsnämnd är positivt till att staden centralt tar ett samlat ansvar för en jämlik och socialt hållbar stad, att staden följer och mäter livsvillkor samt föreslår strategier och åtgärder för att minska skillnader mellan grupper och geografiska områden. En utmaning är att minska avståndet mellan människor och bidra till fler möten, bland annat genom att i högre grad samverka mellan innerstad och ytterstadsområden. Något som skulle kunna bidra till detta är en mer sammanhållen process i staden för hantering av sommarjobb.

Älvsjö stadsdelsnämnd vill betona den utmaning som Stockholm har vad gäller boendesituationen. Alltför många kommer i kontakt med socialtjänsten saknar stadigvarande bostad. När man bygger nya områden och gör nya satsningar, så måste man också planera för mänskliga möten och interaktion.

Östermalms stadsdelsnämnd delar den problembeskrivning rapporten Skillnadernas Stockholm lyfter fram och anser att rapporten är tydlig och ger en bra överblick över växande sociala skillnader och segregation i staden.

Stockholms Stadshus AB anser att koncernens bolag inom sina verksamhetsområden, arbetar för att motverka ojämlika livsvillkor och verkar för stärkt social hållbarhet utifrån rapportens perspektiv på ett antal olika sätt. Stockholms Stadshus AB vill poängtera vikten av att tydliga gemensamma prioriteringar av vissa fokusområden kan medföra att andra områden upplever att de förfördelas, vilket kan skapa missnöje. Här blir en gemensam kommunikationsstrategi och förankringsarbete med berörda ytterst viktigt.

Våra synpunkter

Stockholm har en i mångt och mycket positiv utveckling, med stark jobbtillväxt och minskad arbetslöshet. Bakom genomsnittet döljer sig dock en annan verklighet, där möjligheter och livsvillkor ser fundamentalt annorlunda ut beroende på var du bor. Det går bra för Stockholm, men det går inte bra för alla stockholmare.

Livslängden vid en tunnelbanestation kan vara flera år kortare än vid en annan. Utbildningsgraden skiljer sig stort mellan våra stadsdelar och med den möjligheten att ta sig in på arbetsmarknaden. Ojämligheten syns till och med i våra barns munnar – i Rinkeby-Kista har tretton procent av treåringarna hål i tänderna, på Kungsholmen mindre än en procent.

De ökade skillnaderna i livsvillkor och den ekonomiska segregationen i vår stad är skadlig för både individer och för samhället i stort. Ökad ojämlikhet riskerar bidra till social oro, misstro och minskad tillit. En socialt hållbar utveckling innebär att samhällets resurser fördelas jämställt och på ett sätt som skapar möjlighet för fler att förverkliga sina liv genom utbildning, arbete och ett boende med tillgång till önskade kvaliteter. Det betyder också att den sociala sammanhållningen och samhörigheten med samhället stärks genom att fler görs delaktiga i samhällsutvecklingen. Och det innebär att människors behov av trygghet säkerställs.

Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm tar ett samlat grepp om dessa frågor och genom ett systematiskt samarbete mellan akademi och förvaltning tas åtgärdsförslag fram för att motverka skillnaderna i livsvillkor mellan stockholmarna. Ett tydligt genusperspektiv ska prägla arbetet. Den genomförandestrategi som redovisas i detta ärende ligger i linje med uppdraget att omsätta kommissionens analyser och rekommendationer i praktisk handling. Detta ärende lyfter fram ett antal konkreta åtgärdsförslag som fullmäktige föreslås initiera. Åtgärderna representerar genomförandestrategins olika delar och är huvudsakligen av pilotprojektskaraktär. I enlighet med genomförandestrategin prövas beslut om genomförande av övriga rekommendationer och åtgärdsförslag i samband med KF-budget eller av ansvariga nämnder inom ordinarie ansvarsområde.

I kommissionens fortsatta arbete är det viktigt att ta vara på de viktiga förslag som har kommit fram i remissomgången, bland annat behovet av att belysa levnadsvillkoren för äldre respektive för personer med funktionsnedsättning samt områden som psykisk hälsa och beroendeproblematik. Ett konkret förslag som lyfts fram är ökad samverkan mellan stadsdelsnämnder i innerstad

och ytterstad för att feriearbetande ungdomar ska få möjlighet att jobba i andra stadsdelar än hemstadsdelen.

Att vända trenden och skapa ett Stockholm för alla är vår viktigaste framtidsutmaning. Rätten till arbete och utbildning, en välfungerande välfärd och goda stadskvaliteter ska uppfyllas i hela staden.

Stadens socialtjänst har ett viktigt uppdrag att både förebygga och avhjälpa social problematik. För detta behövs goda förutsättningar, och arbetet med att implementera handlingsplanen för att förbättra arbetssituationen för socialsekreterare och biståndshandläggare är därför prioriterat.

En jämlik stad är en stark stad. I en jämlik stad skapas förutsättningarna för social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet, mänskliga rättigheter, för innovation och alla invånares möjlighet att ta tillvara på sina drömmar och ambitioner. En jämlik stad är grunden för allas trygghet och positiva utveckling. Ett Stockholm för alla förutsätter ett Stockholm som håller samman.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Skillnadernas Stockholm
3. Stad i samverkan – Stockholms stad och civilsamhället
4. Från delad till enad stad – översiktsplanering för social hållbarhet
5. En skola där alla ska lyckas
6. Allas rätt till kunskap – kortutbildade och vuxenutbildning
7. Beredning av delrapporterna

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden Joakim Larsson och Cecilia Brinck (båda M) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Föredragande borgarrådets förslag till beslut bifalls delvis.
2. Förslaget att uppdra åt exploateringsnämnden, stadsbyggnadsnämnden och Skärholmens stadsdelsnämnd samt att uppmana Stockholms Stadshus AB att ge Stockholms hem och Svenska Bostäder i uppdrag att bidra till att utveckla Fokus Skärholmen till profilprojekt för socialt hållbar stadsutveckling avslås.
3. Förslaget att uppdra åt kommunstyrelsen att i samverkan med socialnämnden se över och stärka det sociala investeringsperspektivet i Stockholms stads centrala beslutsprocesser avslås.
4. Därutöver anför följande.

Stockholm behöver ett politiskt ledarskap som, till skillnad från hur den rödgrönrosa majoriteten gör i detta ärende, förmår att blicka bortom den kommunala kompetensen. Staden är en central aktör för att främja en positiv samhällsutveckling, men vägen till en sammanhållen och dynamisk storstad som tar tillvara alla människors livschanser fordrar insatser och utveckling på en betydligt bredare front än vad staden själv förmår att åstadkomma. Detta är en klar ideologisk skiljelinje mellan Alliansen och de rödgrönrosa partierna. Den rödgrönrosa majoriteten har en näst intill obegränsad tilltro till politikens och stadens möjligheter att med egna insatser åstadkomma en god samhällsutveckling. Näringslivet, civilsamhällets gemenskaper och, framförallt, den enskilda människans ansvar, drivkrafter och bevekelsegrunder skymtar knappt alls i den rödgrönrosa majoritetens systemorienterade och strukturalistiska synsätt. Detta ärende präglas dessvärre i hög grad av en social ingenjörskonst vars bäst före-datum sedan länge har passerat.

Stockholms minsta beståndsdel är den enskilda individen som bor och verkar i staden. Det är de betingelser under vilka hon lever, de drivkrafter hon har, de hinder hon möter och det ansvar hon själv tar för sina handlingar som påverkar hennes möjligheter att leva ett gott liv i Stockholm. Det är de idéer och innovationer som kommer till uttryck i nya företag som inte bara skapar nya tjänster, produkter och jobb, utan också lägger grunden för välfärden. Det är mötena, utbytena och gemenskapen i det civila samhället som skapar, upprätthåller och utvecklar sammanhållning och trygghet individer emellan. I allt detta kan och ska staden vara understödjande, men det måste ske med en insikt om och ödmjukhet inför att samhället är större än staden.

För att vara framgångsrik måste politiken inte bara se möjligheterna utan också ha en insikt om sina egna begränsningar. Människors vardag och samhällslivet i stort är för mångfacetterat och komplext för att kunna reduceras till politiska beslut. Stadens och politikens roll kan och ska främst vara att skapa gynnsammast möjliga förutsättningar för fler jobb i nya och växande företag, attraktiva och trygga stadsmiljöer runt om i staden, samt social sammanhållning i starka civila gemenskaper. Vägen dit går genom att reducera den politiska detaljstyrningen av samhällsutvecklingen och människors och företags vardag. Genom att koncentrera det offentliga åtagandet till dess kärnuppgifter, minska regleringar och lätta skattetrycket frigörs människors egen initiativförmåga.

Dessvärre ser vi nu en utveckling där den rödgrönrosa majoriteten leder Stockholm i rakt motsatt riktning. Oklara besked och utdragna utredningsprocesser kring Förbifart Stockholm och Bromma flygplats, massiva skattehöjningar och en skenande låneskuld leder till ett försämrat företagsklimat, osäkerhet för investeringar och allvarliga farhågor för stadens ekonomiska utveckling. Det är inte en utveckling som kommer att gynna Stockholm och öka stadens sammanhållning.

Rapporten "Skillnadernas Stockholm" syftar till att ge en första övergripande bild av läget i Stockholms stad. Ambitionen är god, dessvärre finns det risk för att kommissionen presenterar slutsatser och förslag som framför allt överensstämmer med den styrande rödgrönrosa majoritetens ideologiska målsättningar, snarare än beprövat verkliga åtgärder för att komma till rätta med de utmaningar som Stockholm har att hantera inför framtiden.

I ärendet redogörs för stadens utmaningar framöver och en stor kontrast mellan stadsdelarna vad gäller ekonomiskt bistånd, utbildning och sysselsättning. Bland annat framkommer det allvarliga signaler om att andelen hushåll med långa biståndstider

(10–12 månader per år) ökar kraftigt, från 26 procent 1995 till 43 procent av det totala antalet biståndshushåll år 2014. Vi ser att ett nytt utanförskap växer fram, i Sverige som helhet kommer snart över en miljon människor att stå utanför arbetsmarknaden. Det krävs därför konkreta åtgärder för att bryta ett växande utanförskap och bidragsberoende, så att fler kan ta steget till jobb och egen försörjning och den frihet, självständighet och värdighet som det skänker.

I ärendet lyfts även utmaningarna kring matchningsproblematiken på arbetsmarknaden. Branscher och företag har svårt att rekrytera personer med specialistkunskaper samtidigt som många står utanför Stockholms arbetsmarknad. Det senaste decenniet har efterfrågan på personer med någon form av eftergymnasial utbildning ökat betydligt på arbetsmarknaden, medan efterfrågan på personer med enbart grundskola eller en gymnasial utbildning har minskat. Denna trend förväntas förstärkas i framtiden. Det är positivt att det i ärendet lyfts viktiga aspekter som att stärka möjligheterna för fler kortutbildade att fullfölja studier, framförallt då personer med lägre utbildningsnivå har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. Samlad erfarenhet visar dock att en kombination mellan arbete, utbildning och handledning är ett bra sätt att komma in på arbetsmarknaden.

Vägen ut ur utanförskap börjar alltid med ett jobb. Därför är det avgörande att det blir fler och nya vägar in på arbetsmarknaden och att det alltid lönar sig mer att arbeta än att inte göra det. Det handlar om att skapa en flexibel arbetsmarknad, bättre förutsättningar för att anställa och driva företag samt ökade möjligheter till enklare jobb. RUT-avdraget utgör ett gott exempel på hur nya arbetstillfällen, med lågt ställda krav på utbildning, har skapats inom tjänstesektorn. Sverige och Stockholm behöver mer av denna slags reformer för att ytterligare sänka trösklarna in på arbetsmarknaden. En del i det är att det behöver bli lättare att försörja sig också på låga inkomster. Den rödgrönrosa majoritetens skattehöjningar verkar åt motsatt håll genom att undandra människor med låga inkomster frukterna av deras arbete. En verksam politik för ett minskat utanförskap och ökad egenförsörjning inbegriper därmed med nödvändighet sänkta inkomstskatter.

I delrapporten ”En skola där alla kan lyckas” lyfts viktiga aspekter om de strukturella förutsättningarna för goda studieresultat. Att införa mentorskap för nyanlända skolelever är ett bra förslag som vi ställer oss bakom, likaså vad gäller inrättande av nya Community centers. Community centers infördes när Alliansen styrde i Stockholm och var framgångsrika. Kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad är viktig och behöver stärkas i alla delar. För att dessa insatser ska vara framgångsrika och deras potential tillvaratas fullt ut räcker det dock inte att endast genomföra dem. Det är centralt att det finns väl utarbetade strukturer för kontinuerlig uppföljning och utvärdering av insatserna, liksom att det sker en systematisk kunskapsöverföring av vilka insatser som är framgångsrika och inte.

Däremot är vi kritiska till den rödgrönrosa majoritetens försök att inskränka det fria skolvalet. Idag är det många elever i ytterstadsstadsdelarna som lämnar det egna stadsdelsnämndsområdet för att gå i skola i en annan stadsdel än den där de är bosatta, något som bidrar till att öka integrationen. Vi vill gå längre och införa aktivt skolval i Stockholms stad för att öka engagemanget och intresset för skolvalet ytterligare och således också integrationen i våra skolor.

Den rödgrönrosa majoriteten har flera gånger sagt att de vill göra Stockholms kommunala skolor till de bästa. Den ambitionen delar vi, men trots det har inga åtgär-

der vidtagits av majoriteten för att realisera den ambitionen. Snarare ser vi hur skillnaderna mellan skolorna fortsätter att öka, att begränsa det fria skolvalet kommer inte att ändra detta, snarare tvärtom. Att till exempel, som den rödgrönrosa majoriteten har gjort, avstyra etableringen av en fristående skola i Rågsved med motiveringen att den kommunala grundskolan lokalt håller för låg kvalitet och har för få sökande är direkt provocerande och motverkar sitt syfte. Staden bör istället vidta kraftfulla åtgärder för att stärka kvaliteten i skolor med låga resultat. Exempel på sådana åtgärder är att särskredovisa nyanländas resultat, satsa på bra ledarskap i dessa skolor samt att införa en nolltolerans mot dåliga skolor. Alla barn och unga förtjänar en bra skolgång och det är grundläggande för att undvika att människor hamnar i utanförskap, varje elev som inte klarar grundskolan är ett misslyckande.

I delrapporten ”Från delad till enad stad” lyfter kommissionen fram att bostadsbyggandet som sådant är av stor vikt för att minska segregationen, men påpekar också att det är väsentligt med blandade upplåtelseformer och innovativa boendelösningar. Kommissionen föreslår förvisso ingenting, utom möjligen byggemenskaper, kring vad dessa innovativa boendelösningar kan tänkas vara, men i sammanhanget är det oroväckande att den rödgrönrosa majoriteten avvisar ägarlägenheter. Rimligtvis bör istället möjligheten att ombilda till ägarlägenheter i befintliga hyresrättsbostadshus i till exempel Rinkeby ses som en del i att minska segregationen.

Vi vet att tryggheten nästan alltid är större i klassiska stadsmiljöer med mänsklig skala, tydliga kvarter och hög täthet än i klassiska förortsmiljöer med punkthus, storgleshet och trafikseparering. Därför ska den klassiska stadens gestaltnings- och planeringsideal spridas även utanför tullarna. Bottenvåningarna ska vara levande och upplåtelseformerna blandade. På så sätt skapar vi bättre förutsättningar för ökad trygghet, större social blandning och attraktiva boendemiljöer.

Rapporten framhåller vidare att staden sedan decennier byggts ut med bostadsenklaver, med syfte att människor skulle både bo och arbeta. I ytterstadsstadsdelarna finns denna struktur till stor del kvar än idag, trots enskilda förtätningsprojekt. Vi delar kommissionens beskrivning att mellan dessa stadsdelar finns det åtskillig potential och möjlighet till att bygga många fler nya bostäder. Därför har vi också konkreta förslag på ett utökat bostadsbyggande kring Järvafältet, med blandade upplåtelseformer. Det skulle innebära fler arbetsplatser och bättre service, men dessvärre har den rödgrönrosa majoriteten ställt sig avvisande till detta. I ett läge där befolkningen ökar mer än bostadsbyggandet har Stockholm inte råd att tacka nej till nya bostäder. I förlängningen ökar det enbart risken för större trångboddhet och att socioekonomiskt svagare hushåll kan hamna utanför bostadsmarknaden. Vi ställer oss dock mycket positiva att kommissionen väljer att lyfta vikten av flyttkedjor för att frigöra bostäder ur det äldre beståndet.

Vad specifikt avser förslaget att göra Fokus Skärholmen till profilprojekt för socialt hållbar stadsutveckling anser vi att intentionerna må vara goda, men att det är felaktigt att genomföra ett pilotprojekt i en viss stadsdel. En god stadsutveckling behöver genomsyra all planering för stadens utveckling. Vi befarar att de utvärderingar och utredningar som ska göras inom ramen för ett pilotprojekt i Skärholmen leder till onödiga tidsutdräkt som fördröjer och hämmar utvecklingen av staden som helhet och ställer oss därför avvisande till detta. Det som fordras är inte enstaka pilotprojekt, utan en sammanhängande politik för staden som helhet som främjar jobb, företagande och tillväxt.

Vad gäller förslaget att föreslå kommunfullmäktige att uppdra åt kommunstyrelsen att i samverkan med socialnämnden se över och stärka det sociala investeringsperspektivet i Stockholms stads centrala beslutsprocesser, så är det svårt att se nyttan med det eftersom uppdraget är otydligt formulerat och det är osäkert vad det kommer att innebära. Risken är att uppdraget leder till en onödig byråkratisering utan att det tillför något av värde till stadens beslutsprocesser. Utifrån det underlag vi har att ta ställning till bör detta förslag till beslutspunkt därför avslås.

I delrapporten "Demokrati och trygghet" lyfts känslan av trygghet hos stockholmarna. Rapporten visar att den upplevda otryggheten i bostadsområdet är allra störst i stadsdelen Rinkeby där 30 procent uppger att de känner sig otrygga, vilket är en ökning med nio procentenheter sedan mätningen 2008. Under året har det rapporterats om ett ökande antal anlagda bränder i offentliga miljöer och hur blåljuspersonal blir attackerade i sitt arbete. Det är en verklighet vi inte kan acceptera. Det är därför beklämmande att den rödgrönrosa majoriteten fokuserar på demokratiråd och diskussionsklubbar istället för att ägna sig åt reformer för förebyggande och uppsökande arbete, fler poliser, skärpt straffskala och upprätthållande av lag och ordning. Rapporten visar med all tydlighet de utmaningar Stockholm står inför. Vi kan aldrig acceptera parallellsamhällen eller att adressen blir avgörande för individens framtid.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Strategi för genomförande av åtgärder godkänns enligt utlåtandet.
2. Skärholmens stadsdelsnämnd, exploateringsnämnden och stadsbyggnadsnämnden, får i uppdrag att utveckla Fokus Skärholmen till profilprojekt för socialt hållbar stadsutveckling.
3. Stockholms Stadshus AB uppmanas att ge AB Stockholmshem och AB Svenska bostäder i uppdrag att bidra till att utveckla Fokus Skärholmen till profilprojekt för socialt hållbar stadsutveckling.
4. Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd får i uppdrag att, i samverkan med utbildningsnämnden, utveckla Community Centers där skollokaler används som resurs.
5. Arbetsmarknadsnämnden får i uppdrag att, i samverkan med kommunstyrelsen, utreda pilotprojekt för sammanhållet utbildningsprogram för kortutbildade.
6. Utbildningsnämnden får i uppdrag att utreda pilotprojekt avseende extern mentorsverksamhet för nyanlända elever.
7. Kommunstyrelsen får i uppdrag att, i samverkan med socialnämnden, se över och stärka det sociala investeringsperspektivet i Stockholms stads centrala beslutsprocesser.

8. Kommunstyrelsen ska beakta kommissionens rapporter och deras beredning i framtagandet av förslag till budget 2017 för Stockholms stad.

Stockholm den 1 juni 2016

På kommunstyrelsens vägnar:
KARIN WANNGÅRD

Emilia Bjuggren

Ulrika Gunnarsson

Reservation anfördes av Joakim Larsson, Cecilia Brinck, Dennis Wedin, Johanna Sjö och Markus Nordström (alla M) med hänvisning till Moderaternas reservation i borgarrådsberedningen.

Reservation anfördes av Lotta Edholm (L) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Föredragande borgarrådets förslag till beslut bifalls delvis.
2. Förslaget att godkänna "strategin för genomförande av åtgärder" avslås
3. Därutöver anfördes följande.

Inledningsvis vill vi konstatera att det av handlingarna är mycket svårt att fastställa vad "strategin för genomförande av åtgärder" faktiskt är. Det redogörs i ärendet för vad strategin bygger på och vad den utgår ifrån, men själva strategin finns inte bilagd eller redogjord för i texten. Eftersom remissrundan inte heller har gällt strategin utan en av underlagsrapporterna är heller inte denna till stöd för att uttolka vad strategin skulle kunna sägas vara. Följaktligen kan vi inte bifalla ett yrkande om att godkänna en sådan strategi.

Arbetet med den sociala hållbarhetskommisionen har i mångt och mycket saknat en djupare partiövergripande politiskt förankring. Den politiska referensgruppen i vilka partierna har haft representanter har inte givits möjlighet att diskutera de konkreta förslag eller det underlag som nu presenteras i föreliggande ärenden.

Detta tillsammans med att ett relativt snävt ideologiskt vänsterperspektiv har varit utgångspunkten i undersökningarna leder till att vi till del delar problembeskrivningen men saknar vissa andra analyser och landar i andra slutsatser om vilka åtgärder som ska vidtas framöver.

För oss är utgångspunkten att egenförsörjning ger människor makt över sitt eget liv. Politikens viktigaste uppgift enligt oss är att stötta de som har minst makt i sitt eget liv till mer makt över sitt eget liv. Det är en annan grundinställning än att säga att det

viktigaste är att jämna ut skillnaderna. Stadens uppgift är att skapa förutsättningar för att alla människor ska kunna leva sina egna liv – utan att behöva förlita sig på andra.

Därför tycker vi att det allra mest centrala är att vi har en politik som ser till att skolan fungerar och ger eleverna den kunskap de behöver och att vi har en politik som ger förutsättningar för företag att skapa jobb.

Att skolan i denna rapport har analyserats ur ett strukturellt perspektiv leder till att en av de viktigaste aktiva åtgärderna som måste vidtas för att klassresan ska kunna börja i alla

klassrum missas. Vi behöver åtgärder för att undervisningen i alla skolor ska vara god och ske i en miljö som är så lugn och trygg så att eleverna kan koncentrera sig och må bra. Så är det inte idag. I stället för att i huvudsak fokusera på att förändra strukturella förutsättningar måste fokus ligga på att förbättra förutsättningarna för lärarna och rektorerna. Det som behövs är högre löner för skickliga och ansvarstagande medarbetare och ett tydligt politiskt stöd för att hantera de ordningsstörningar som förekommer i våra skolor.

Ersättaryttrande gjordes av Jonas Naddebo (C) med hänvisning till Liberalernas reservation i kommunstyrelsen.

Ersättaryttrande gjordes av Erik Slottnér (KD) med hänvisning till Moderaternas reservation i borgarrådsberedningen.

Remissammanställning

Ärendet

Kommunfullmäktige har i stadens budget för 2015 fattat beslut om att inrätta en kommission för ett socialt hållbart Stockholm med uppdraget att analysera skillnader i livsvillkor i Stockholm och lämna förslag till åtgärder för en jämlik och socialt hållbar stad.

I direktivet till Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm betonas att målet med arbetet är att ta fram förslag till åtgärder för att minska skillnader i livsvillkor som ska omsättas i praktisk förändring genom ordinarie styrning och ledning inom Stockholms stad.

I september 2015 fastslog kommunfullmäktige ett förslag till organisation och genomförande av Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm. I ärendet anmäldes också rapporten Skillnadernas Stockholm som därefter remitterades till nämnder och bolagsstyrelser.

I detta ärende presenteras en strategi för genomförande av kommissionens åtgärder. Till grund för strategin ligger en sammanvägd analys av erfarenheter från andra städer, kommissionens rapporter, remissvar från nämnder och bolagsstyrelser, samt nämndernas underlag till budget 2017.

Genomförandestrategin bygger på integrering av åtgärder i ordinarie budgetprocess, men även på förstärkt finansiering via stadens sociala investeringsfond. Därutöver betonas en utökad samordning med andra processer och att det sociala investeringsperspektivet i Stockholms stads verksamheter ska utvecklas.

Erfarenheter från andra städer

Kommissioner för social hållbarhet och folkhälsa har de senaste åren inrättats i flera städer och regioner. Stockholms stad har dragit lärdom av tidigare erfarenheter och fört en kontinuerlig dialog med företrädare från framför allt Malmö stad och Göteborgs stad om hur arbetet med social hållbarhet har organiserats i de städerna och hur processen med att gå från åtgärdsförslag till praktisk förändring har sett ut.

En central slutsats utifrån erfarenheter från andra städer och regioner är att frågan om implementering bör adresseras redan i uppstarten av ett kommissionsarbete för att ge vägledning i viktiga val avseende upplägg och riktning. I processutvärderingen betonas vidare vikten av att tydliggöra syftet och av att involvera rätt aktörer. Stadsledningskontoret kan konstatera att Stockholms stads arbetsprocess och organisation ligger väl i linje med erfarenheterna från

andra städer och regioner, och med kommissionens direktiv där genomförandeperspektivet betonas.

Skillnadernas Stockholm

I juni 2015 publicerade Kommissionen för ett socialt Stockholm sin första delrapport. I rapporten Skillnadernas Stockholm konstateras att växande ojämlikhet försvagar den sociala sammanhållningen och skapar grogrund för sociala konflikter. Att minska ojämlikheten genom att förbättra livsvillkoren för socioekonomiskt utsatta grupper gynnar såväl individ som samhälle.

Ytterst påverkar livsvillkoren människors hälsa. Rapporten visar att hälsan i Stockholms stad blir allt bättre. Medellivslängden i Stockholms stad har ökat med nästan åtta år sedan 1970. Samtidigt har skillnaderna mellan olika delar av staden och mellan olika grupper vuxit. Kvinnor med kort utbildning har haft den minst gynnsamma utvecklingen och för den gruppen har medellivslängden knappt ökat alls de senaste decennierna.

Även i skolan skiljer sig resultaten betydligt mellan stadsdelar och socioekonomiska grupper. Andelen elever utan behörighet till gymnasiets nationella program varierar från sex procent i innerstadens stadsdelar till 38 procent i Tensta. Motsvarande skillnader återfinns avseende sysselsättning och data indikerar att grupper som står långt från arbetsmarknaden har svårt att ta sig ur ett långvarigt utanförskap i staden.

Stockholm blir också en allt mer geografiskt segregerad stad. Resurssvaga inflyttare tenderar att bosätta sig i redan resurssvaga områden, och resursstarkare individer tenderar att flytta från dessa områden. Samtidigt har resurssvaga individers möjlighet att välja bostadsområde blivit allt mer begränsat då hyresrätterna blivit färre, särskilt i mer resursstarka områden. I de mest resurssvaga områdena tenderar också otryggheten att öka.

Även avseende valdeltagandet finns stora geografiska skillnader i Stockholm. Mellan det valdistrikt med högst respektive lägst valdeltagande skiljde det 54 procentheter i valet till kommunfullmäktige år 2014.

Rapporten Skillnadernas Stockholm som remitterades till nämnder och bolagsstyrelser. Stadsledningskontoret har tagit del av remissvaren från 20 nämnder och 13 bolagsstyrelser. Kontoret kan konstatera att synpunkterna i huvudsak rör nedanstående områden.

1. Många utvecklingsinsatser genomförs

Remissvaren innehåller många exempel på viktiga insatser som redan genomförs, i projektform och inom ordinarie verksamhet. Erfarenheter behöver tas tillvara och spridas inom organisationen på ett mer systematiskt sätt.

2. Stor vilja att bidra genom den egna verksamheten

Remissinstanserna redovisar genomgående en vilja till att bidra till en socialt hållbar utveckling utifrån de verktyg som den egna verksamheten erbjuder.

3. Utvecklad samordning och helhetsperspektiv

För att öka effektiviteten i insatser efterfrågas en utvecklad samordning av, och helhetsperspektiv för, insatser för en socialt hållbar utveckling.

4. Stärkt samverkan en grundläggande framgångsfaktor

Det saknas enkla lösningar för att adressera de skillnader i livsvillkor som lyfts fram i Skillnadernas Stockholm. Därför betonar remissinstanserna behovet av stärkt samverkan mellan nämnder och bolag

5. Fokus på socioekonomiskt svaga stadsdelar

Det anges som viktigt att stadens fokuserar på utsatta stadsdelar och styr resurser dit de bäst behövs. Det bör också tydliggöras hur resursstarka stadsdelar kan bidra.

6. Prioritera särskilt utsatta grupper och förebyggande insatser

Avseende konkreta åtgärder framhåller remissinstanserna också att insatser behöver riktas mot särskilt utsatta målgrupper och att tidiga och förebyggande insatser bör prioriteras.

Fördjupningsrapporter hösten 2015

Under hösten 2015 fördjupades kommissionens arbete inom ramen för respektive utvecklingsområde. Särskilda fokusfrågor identifierades och fristående forskare kopplades till arbetet. Fyra underlagsrapporter från forskare och fyra delrapporter från kommissionen författades.

I rapporten *Allas rätt till kunskap – vuxenutbildningen och kortutbildade* konstateras att utbildning har fått en allt större betydelse för möjligheten att kunna etablera sig på Stockholms kunskapsintensiva arbetsmarknad. De som har svårast att etablera sig på en arbetsmarknad som alltmer präglas av kvalificerad tjänsteproduktion är stockholmare utan gymnasieutbildning - kortutbildade. I denna grupp är andelen förvärvsarbetande lägre och arbetslösheten betydligt högre än för befolkningen i stort. Prognoser visar också att efterfrågan på högutbildad arbetskraft i Stockholm ökar, men minskar på personer med lägre utbildning.

Sammantaget visar rapporten på behovet av långsiktiga investeringar i vuxenutbildning (Komvux och SFI) för att möta gruppen kortutbildade. Ett flertal förslag till åtgärder för att få fler kortutbildade att välja och fullfölja vuxenstudier i Stockholms stad presenteras i rapporten. Sammantaget kan dessa ses som en sammanhållen satsning inom vuxenutbildningen på gruppen kortutbildade. Satsningen innehåller bland annat insatser som förstärkt och samordnad uppsökande verksamhet för att nå fler av de som står utanför systemet idag, utveckling av mottagandet, stärkt studie- och yrkesvägledning, kompetensut-

veckling för lärare, ökad användningen av informations- och kommunikationsteknik (IKT), stärkt modersmålsstöd och utvecklad samverkan med akademi och med andra myndigheter.

I rapporten *En skola där alla ska lyckas* sätter kommissionen fokus på de strukturella förutsättningarna för goda studieresultat och en likvärdig skola. Rapporten behandlar vilka grupper som statistiskt sett har sämre förutsättningar att uppnå goda skolresultat, såsom elever med lågutbildade föräldrar, sent immigrerade barn och ungdomar samt elever boende i socioekonomiskt svaga områden. Även upplevd hälsa har ett samband med skolresultat där elever som upplever att de ofta har psykiska och fysiska besvär också uppger att de har lägre betyg.

I rapporten föreslås Stockholms stad vidta ett flertal åtgärder för att minska segregationen i stadens skolor. All skolutbyggnad bör föregås av en analys av hur lokalisering och utformning av skollokaler kan bidra till minskad skolsegregation. Skolor i socioekonomiskt svagare områden kan ges tydliga inriktningar för att attrahera elever från staden i stort. Skolor i olika delar av staden behöver också stimuleras till ökat elevutbyte. Förutsättningar för ett gemensamt antagningssystem med fristående grundskolor, som motverkar ökad segregation, bör utredas. Därutöver uppmanas Stockholms stad att aktivt delta i den nationella dialogen om åtgärder för att minska skolsegregationen eftersom lagstiftningen sätter ramar för möjligheten att påverka urvalet till skolan. Staden kan exempelvis inte besluta om ett antagningssystem med intagningskvoter som innebär att närhetsprincipen frångås. I rapporten lyfts också skolornas samverkan med närsamhälle och föräldrar fram som ett viktigt utvecklingsområde för staden att prioritera. Det kan exempelvis ske genom utbyggnad av lokala Community Centers, inrättandet av hem-skola-koordinatorer vid skolor med högt socioekonomiskt index, mentorsprogram för elever eller att skolor samverkar med andra verksamheter inom staden, civilsamhället eller näringslivet kring meningsfulla fritidsverksamheter.

Rapporten *Stad i samverkan – Stockholms stad och civilsamhället* redogör för det civila samhällets roll i främjandet av socialt kapital och hur Stockholms stad kan utveckla sin samverkan med civilsamhällets aktörer för att främja det medborgerliga deltagandet i stadens utveckling. I rapporten konstateras påtagliga skillnader i bland annat valdeltagande, trygghet och lokalsamhällestillit i Stockholms stad. Tilliten människor emellan är större i socioekonomiskt starka stadsdelar och svagare i områden med svagare socioekonomisk sammansättning. Känslan av att leva under andra livsvillkor och med andra möjligheter i livet, vilket ofta är fallet i socioekonomiskt svagare områden, påverkar framtidstro och tilliten i lokalsamhället negativt.

Utifrån detta rekommenderas Stockholms stad att öka kunskapen om, och främja och skapa jämlika förutsättningar för, det lokala civilsamhället i stadens olika delar. Konkreta åtgärder som föreslås är bland annat inrättandet av civilsamhällslotsar i stadsdelsnämnderna och att implementera ett utbildningsprogram för aktörer inom civilsamhället. Utbildningsprogrammet ska svara upp mot behovet av stöd vid organisering och i relation till stadens rutiner och organisation. Behovet av mötesplatser för civilsamhället är också stort och flera åtgärder för att tillskapa sådana föreslås i rapporten.

Rapporten *Från delad till enad stad – översiktsplanering för social hållbarhet* beskriver övergripande sociala hållbarhetsutmaningar som behöver adresseras i stadsplaneringen och förslag på åtgärder för att främja jämlika livsvillkor i hela staden. Bland annat pekar rapporten på att bostadsbristen i Stockholm är omfattande och berör alla stockholmare, men att den i första hand drabbar socioekonomiskt svaga grupper och unga som inte sällan lever under osäkra boendeförhållanden och i trångboddhet. Samtidigt som befolkningen ökar kraftigt och bostadspriserna stiger, har antalet och andelen hyresrätter minskat i staden. Andelen hyresrätter har minskat från 62 procent till 40 procent mellan åren 1998-2014. Detta bidrar till minskande möjligheter för socioekonomiskt svaga hushåll att välja bostadsområde.

Rapporten innehåller en rad råd till pågående revidering av översiktsplan för Stockholm som, om den ska möjliggöra en mer socialt hållbar utveckling för Stockholm, behöver peka ut både var och hur stadsbyggnadsinsatser ska genomföras. I första hand handlar det om förändringar som förbättrar livsvillkor på platser som idag är missgynnade. Detta för att minska segregationens negativa konsekvenser och för att kunna förbättra livsvillkoren i missgynnade områden och därmed främja en mer rättvis fördelning av resurser. Således behöver planeringen identifiera och prioritera stadsbyggnadsåtgärder där den byggda miljön erbjuder sämre livsvillkor för en resurssvag befolkning.

I rapporten föreslås även en särskild satsning på utvalda profilprojekt med höga ambitioner för socialt hållbar stadsutveckling som kan främja kunskaps- och metodutveckling. Grunden ska vara fysiska investeringar som bidrar till att långsiktigt utveckla berörda platser. Innovativa lösningar och arbetssätt ska stimuleras och tydliga sociala målsättningar sättas upp. Insatser inom profilprojekten ska stärka social sammanhållning genom att främja tillit i lokalsamhället och överbryggande socialt kapital. Fysiska investeringar ska stärka attraktivitet och motverka rumslig segregation. Bostadsbyggande ska bidra till minskad boendesegregation och innovativa boendelösningar kan prövas. Möjligheten att samordna fysiska investeringar med insatser som stimulerar lokal sysselsättning bör beaktas.

Redovisning i nämndernas underlag till budget 2017-2019

I anvisningarna till nämndernas underlag för budget 2017 med inriktning 2018 och 2019 ombads samtliga nämnder med utpekat ansvar för kommissionens föreslagna åtgärder att redovisa förutsättningarna för det vidare arbetet med respektive åtgärd.

I sina redovisningar ställer sig nämnderna i allmänhet positiva till kommissionens föreslagna åtgärder, och i många fall redovisas hur åtgärder kommer att implementeras under planeringsperioden. Behovet av resurser för genomförandet av åtgärder betonas av vissa nämnder. Likaså lyfter flera nämnder fram att föreslagna åtgärder bör införlivas i Stockholms stads integrerade ledningssystem och styras primärt genom tydliga mål. Flera stadsdelsnämnder påpekar också att kommissionens analyser och åtgärder kommer att beaktas inom ramen för de lokala utvecklingsprogrammen som är under utformande.

Beredning

Rapporten Skillnadernas Stockholm har tagits fram av stadsledningskontoret och remitterats till arbetsmarknadsnämnden, kulturnämnden, socialnämnden, stadsbyggnadsnämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden, samtliga stadsdelsnämnder och Stockholm Stadshus AB.

Delrapporterna Stad i samverkan – Stockholms stad och civilsamhället, Från delad till enad stad – översiktsplanering för social hållbarhet, En skola där alla ska lyckas och Allas rätt till kunskap – kortutbildade och vuxenutbildning har beretts inom ramen för stadens budgetprocess. I anvisningar till underlag för budget 2017-2019 har samtliga delrapporter redovisats och nämnderna har inkommit med synpunkter. Synpunkterna redovisas i bilaga 7 till utlåtandet.

Innehållsförteckning	Sid
Stadsledningskontoret	23
Arbetsmarknadsnämnden	23
Kulturnämnden	25
Socialnämnden	27
Stadsbyggnadsnämnden	29
Utbildningsnämnden	30
Äldrenämnden	31
Bromma stadsdelsnämnd	33
Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd	35

Farsta stadsdelsnämnd	36
Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd	38
Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd	40
Kungsholmens stadsdelsnämnd	42
Norrmalms stadsdelsnämnd	44
Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd	46
Skarpnäcks stadsdelsnämnd	49
Skärholmens stadsdelsnämnd	50
Spånga-Tensta stadsdelsnämnd	52
Älvsjö stadsdelsnämnd	57
Östermalms stadsdelsnämnd	58
Stockholms Stadshus AB	60

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 5 maj 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret bedömer att den genomförandestrategi som redovisas i detta ärende ligger i linje med uppdraget att omsätta kommissionens analyser och rekommendationer i praktisk handling. Detta ärende lyfter fram ett antal åtgärdsförslag som fullmäktige föreslås initiera. Åtgärdena representerar genomförandestrategins olika delar och är huvudsakligen av pilotprojektskaraktär. I enlighet med genomförandestrategin prövas beslut om genomförande av övriga rekommendationer och åtgärdsförslag i samband med KF-budget eller av ansvariga nämnder inom ordinarie ansvarsområde.

Arbetsmarknadsnämnden

Arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 20 oktober 2015 att hänvisa till arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande som var på remissen.

Reservation anfördes av Johanna Sjö m.fl. (M), Hanna Gerdes (L) samt Johan Fälldin (C), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Ofelia Namazova (KD) där hon instämde i reservationen av Johanna Sjö m.fl. (M), Hanna Gerdes (L) samt Johan Fälldin (C).

Arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 8 oktober 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Arbetsmarknadsförvaltningen har tagit del av delrapporten Skillnadernas Stockholm framställd av Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm. Av rapporten framgår att arbetsmarknadsnämndens ansvarsområden hör till de nyckelområden som identifierats för att uppnå ett socialt hållbart Stockholm - nämligen arbete och studier. Arbetsmarknadsförvaltningen delar den grundsyn som redovisas och förvaltningens arbete präglas av övertygelsen att arbete och utbildning i de allra flesta fallen utgör nyckelfaktorer för individens välbefinnande.

Arbetsmarknadsförvaltningen anser att dess verksamheter på ett mycket tydligt och påtagligt sätt kan medverka till ett socialt hållbart Stockholm genom att bidra till långsiktiga lösningar för enskilda stockholmare som idag befinner sig utanför arbetsmarknaden. Detta sker genom att tillhandahålla arbetsmarknadsinsatser och genom aktiv uppsökande verksamhet gentemot grupper som står utanför utbildning och arbetsmarknad. Förvaltningen anser också att utbildning – vuxenutbildning och utbildning i svenska för invandrare (SFI) – är verksamheter som erbjuder möjligheten för de stockholmare som idag står utanför arbetsmarknaden att genom studier på sikt få långsiktigt hållbara anställningar.

De ökande kunskapskraven på den lokala arbetsmarknaden i Stockholm är en stor utmaning för nämnden och staden. Utvecklingen går mot ökad specialisering inom många branscher och sektorer. Många ”enkla” arbeten försvinner – till utlandet, eller in i den automatiserade sektorn – samtidigt som nya skapas. Samhällets och arbetslivets förändringstakt drivs upp vilket förändrar värdet av kunskaper och kompetenser.

Arbetsmarknadsförvaltningen bedömer att det finns flera utmaningar förenade med att öka utbildningsnivån bland lågutbildade, främst långtidsarbetslösa stockholmare. En av dessa utmaningar är att vuxenutbildningens uppdrag har förändrats över tid och ökade krav på att utbildningen ska bidra till att minska arbetslösheten samt öka matchningen på arbetsmarknaden. Målgruppen för vuxenutbildningen har därmed delvis förändrats vilket medför att verksamheten måste utvecklas utifrån nya krav på individanpassning och flexibilitet. Lärarna möter elever med en ökad spännvidd i ålder, utbildningsbakgrund, förkunskaper, målsättningar, och språkbakgrund. Detta ställer nya krav på lärarna och skapar delvis en ny lärarroll. Arbetsmarknadsförvaltningen har under 2015 påbörjat ett arbete med att utveckla och definiera lärarrollen för att möta dessa nya utmaningar och krav.

En annan utmaning som arbetsmarknadsförvaltningen identifierar i relation till vuxenutbildningen är studiefinansieringen. För många korttidsutbildade stockholmare är den egna ekonomin en faktor som gör att många väljer bort studier. För många är studiefinansiering genom lån från CSN (Centrala studiestödsnämnden) inte ett alternativ eftersom det många gånger försämrar familjens gemensamma ekonomi drastiskt. För andra är CSN inget möjligt alternativ eftersom de sedan tidigare har studieskulder eller andra obetalda skulder som hindrar dem från att ta ytterligare lån.

En ständig yttre utmaning utgörs av den framtida konjunkturen som starkt påverkar stadens lokala arbetsmarknad. Detta är en utmaning som är svår att arbeta med förebyggande. Dock anser förvaltningen att god omvärldsbevakning och prognoser är till hjälp att identifiera nya trender och svängningar som möjliggör att utveckla den egna verksamheten för att kunna möta framtidens utmaningar.

En annan yttre utmaning som arbetsmarknadsförvaltningen identifierar är den rådande flyktingsituationen i Europa och världen. Det är svårt att förutsäga hur flyktingsituationen kommer att se ut i framtiden – både på kortare och längre sikt. Migrationsverkets prognos för 2015 pekar mot ett fortsatt ökat flyktingmottagande och prognosen för landet är mellan 80 000 och 105 000 flyktingar. Inte sedan andra världskriget har så många varit på flykt i världen och Migrationsverket ser inget som talar för att drivkrafterna för att lämna konfliktområden avtar. Detta kommer att påverka Stockholms stads samtliga verksamheter direkt eller indirekt. För arbetsmarknadsförvaltningen kommer fler nyanlända eventuellt innebära en ökad efterfrågan av främst SFI men även insatser och aktiviteter som förvaltningen erbjuder i samverkan med Arbetsförmedlingen.

Kulturnämnden

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 13 oktober 2015 att hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Rasmus Jonlund m.fl. (L) och Sophia Granswed m.fl. (M) med samma lydelse som reservationen av Johanna Sjö m.fl. (M), Hanna Gerdes (L) samt Johan Fälldin (C) i arbetsmarknadsnämnden ovan.

Särskilt uttalande gjordes av Roger Mogert m.fl. (S), Micke Seid m.fl. (MP) och Ann Mari Engel (V), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Sofia Lundin (Fi) där hon instämde i det särskilda uttalandet av Roger Mogert m.fl. (S), Micke Seid m.fl. (MP) och Ann Mari Engel (V).

Ersättaryttrande gjordes av Pelle Thörnberg (C) och Ulf Lönnberg (KD) där de instämde i reservationen av Rasmus Jonlund m.fl. (L) och Sophia Granswed m.fl. (M).

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 30 september 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Kulturförvaltningen svarar för en kulturell infrastruktur i form av bibliotek och kultur-skola som når ut över hela staden. Dessutom stöder förvaltningen en rad verksamheter som studieförbund, samlingslokaler, konstnärsateljéer samt fristående kulturproducenter och arrangörer som verkar lokalt.

Några lokalkategorier är väl spridda över hela staden medan andra är centrerade till innerstaden, där bland annat kluster av biografer, muséer, scener och studieförbundens lokaler kan urskiljas. Förutom i innerstaden syns koncentrationer av samlingslokaler och andra mötesplatser bland annat i stadsdelarna kring Järvafältet och längs tunnelbanelinjerna. Bland områden där det råder brist på samlingslokaler och mötesplatser i förhållande till övriga staden återfinns relativt obefolkade områden som Nationalstadsparken och Flatenområdet men också Årsta/Enskede, Älvsjö och Bromma.

Segregation skapas av gränser som inte minst upprätthålls av de som har socioekonomiska möjligheter att välja och välja bort. Det kan gälla var man bor, socialt umgänge eller kultur- och fritidsaktiviteter. Kulturens roll måste därför vara att ständigt arbeta för att ifrågasätta uppdelningen i centrum/periferi och skapa mötesplatser och sammanhang där människor från olika platser i staden och från olika sammanhang möts på lika villkor och där olika platser i hela staden kan tas i anspråk av alla.

Segregation skapas av gränser som inte minst upprätthålls av de som har socioekonomiska möjligheter att välja och välja bort. Det kan gälla var man bor, socialt umgänge eller kultur- och fritidsaktiviteter. Kulturens roll måste därför vara att ständigt arbeta för att ifrågasätta uppdelningen i centrum/periferi och skapa mötesplatser och sammanhang där människor från olika platser i staden och från olika sammanhang möts på lika villkor och där olika platser i hela staden kan tas i anspråk av alla.

Kulturförvaltningen bedömer att kulturen kommer att få en ännu större betydelse i ett framtida, större och befolkningsmässigt allt heterogenare Stockholm. Det gäller både som livsluft i storstadens mellanmännsliga samvaro och som individuella aktiviteter som ger tillvaron större mening och möjlighet till självförverkligande. Frågor om identitet, tillit och anknytning till staden blir allt viktigare att ställa och besvara när allt fler människor saknar gemensamma referenspunkter.

Den bild som rapporten tecknar har en betydande relevans för kulturnämndens verksamhetsområden och knyter också an till de fyra strategiska utmaningar som kulturförvaltningen antagit för de närmaste fem åren:

- Mångfaldsutmaningen – hur kan kulturförvaltningen ytterligare möta en ökad mångfald av kulturella uttryck, kulturverksamheter och medborgare?
- Tillväxtutmaningen – hur ska kulturlivet finansieras och delta i den stadsutveckling som sker? hur ska förvaltningen skapa ett attraktivt kulturliv med innehåll som efterfrågas internationellt?
- Lokalutmaningen – hur ska förvaltningens verksamheter möta hyresökningar, behovet av moderna lokaler samt ökad tillgänglighet i ett 24/7-samhälle?
- Kompetensutmaningen – hur ska förvaltningen utveckla och förnya kompetenserna i en omvärld med stora förändringar rörande verksamhetsutveckling,

digitalisering och säkerhet?

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 23 oktober 2015 att hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Andrea Ström m.fl. (M) och Isabel Smedberg Palmqvist (L) med samma lydelse som reservationen av Johanna Sjö m.fl. (M), Hanna Gerdes (L) samt Johan Fälldin (C) i arbetsmarknadsnämnden ovan.

Ersättaryttrande gjordes av Stina Bengtsson (C) och Sofia Modigh (KD) där de hänvisar till reservationen av Andrea Ström m.fl. (M) och Isabel Smedberg Palmqvist (L).

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 7 oktober 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm har lämnat en angelägen rapport som belyser livsvillkoren i stadens olika delar. En stad som håller samman ger möjligheter för stockholmare att utvecklas utifrån sina förutsättningar. Alla ska garanteras trygghet, tillgänglighet och livskvalitet. De insatser som görs för barn och ungdom ska inriktas på att skapa uppväxtvillkor som ger alla barn samma chans. Flera av de frågor socialtjänsten arbetar med behandlas emellertid inte i rapporten. Det gäller bland annat frågor om kvinnors utsatthet som kan leda till att de utsätts för våld och frågor om missbruk.

Socialförvaltningen har en samordnande och övergripande roll och ska bidra till utveckling av socialtjänsten i staden och medverka till att invånarna får likvärdiga och lika tillgängliga insatser oavsett var de bor i staden. Socialförvaltningen utarbetar riktlinjer för social-tjänsten i staden och ska även följa upp stadens samlade socialtjänstverksamhet. En likvärdig och hållbar socialtjänst av god kvalitet förutsätter också en analytisk hållning givet de olika förutsättningar och de olika målgrupper som finns inom respektive stads-delsförvaltning.

Insatser mot missbruk och beroende är en fortsatt utmaning för samhället. Stadens arbete med vård och behandling riktat till vuxna med missbruk och beroendeproblematik är ett angeläget folkhälsoarbete. Arbetet sker i samverkan mellan socialförvaltningen och stadsdelsförvaltningar samt med externa parter som landstinget och kriminalvården. Till grund för stadens arbete ligger bland annat den kartläggning av missbrukssituationen som genomfördes hösten 2014. Särskilt angeläget är att lyfta fram stödet till kvinnor med missbruks- och beroendeproblematik samt hur barnperspektivet beaktas i utredningar gällande vuxna som har barn. Förvaltningen kommer även att se

hur uppföljningen kan utvecklas för att se effekterna av beviljade insatser.

Arbetet mot hemlöshet ska vara långsiktigt och hållbart. Social- och stadsdelsförvaltningarna ska fortsatt prioritera det förebyggande arbetet för att undvika att personer hamnar i hemlöshet. Socialförvaltningen har ett ansvar att samordna, driva på och följa upp på-gående och kommande insatser inom hemlöshet i enlighet med framtaget program för att motverka hemlöshet 2014-2019, vilket ska implementeras under perioden.

Området våld i nära relationer har under senare år i ökad utsträckning börjat ses som ett eget kompetensområde inom socialtjänsten. Hittills har socialtjänstens fokus framförallt varit på våldsutsatta kvinnor, men målgruppen breddas till att omfatta även våldsutsatta män och våldsutövare. Även gällande barn som har upplevt våld förstärks socialtjänstens ansvar.

Migrationsverket prognosticerar att cirka 12 000 ensamkommande barn kommer att söka asyl i Sverige under 2015, jämfört med drygt 7 000 år 2014. Stockholms stad har ingått en överenskommelse med Migrationsverket om att tillhandahålla 332 asylplatser för målgruppen under 2015. Utvecklingen under de senaste veckorna visar på ett kraftigt ökat antal ensamkommande asylsökande barn till Stockholm. Stockholms stad kommer under 2016 att, enligt en preliminär överenskommelse med Migrationsverket, tillhandahålla 630 platser för ensamkommande barn.

Staden planerar att utöka antalet boendeplatser i egen regi under de närmaste åren. Socialförvaltningens verksamhet omfattar mottagande, boende, omvårdnad och stöd för ensamkommande asylsökande barn och ungdomar, liksom för dem som beviljas permanent uppehållstillstånd. Antalet platser behöver öka både i jour- och familjehem, i lägenheter och på egna boenden. Beroende på ålder och behov placeras barnet i första hand i jourhem eller på stadens bo-ende. Förvaltningen ska ge barnen ett tryggt mottagande och mini-mera risken att de avviker.

Intresset från stadsdelsförvaltningarna att söka lokala utvecklings-medel från socialförvaltningen ökar, vilket är positivt för att nå en socialtjänst med god kvalitet. Det kommer bli alltmer aktuellt för socialförvaltningen att utforma rutiner för att ta tillvara kunskaper och erfarenheter samt sprida dessa från projekt som pågått under flera år. Socialförvaltningen bedömer att ett område som behöver fortsatt prioritet generellt är brukarmedverkan.

Som stöd i arbetet med likställighet behöver stödsystem utvecklas för utredning och uppföljning i form av statistiksystem, bedömningsmetoder och uppföljningssystem.

Barn som far illa är ofta barn till föräldrar som lever med missbruk, psykisk ohälsa eller där det förekommer våld i nära relationer. Barnperspektivet måste under den kommande perioden komma till tydligare uttryck inom samtliga verksamhetsområden, det vill säga vuxen/ missbruk, socialpsykiatri, ekonomiskt bistånd och funktionshinder. Barnperspektivet ska även förstärkas inom de områden som rör barn, till exempel familjehemsvården. Barns rätt till delaktighet och inflytande ska stärkas. Barns rätt till delaktighet vid utredningsarbete är ett viktigt utvecklingsområde.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 5 november 2015 att hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Joakim Larsson m.fl. (M), Björn Ljung (L) och Erik Slottnér (KD) med samma lydelse som reservationen av Johanna Sjö m.fl. (M), Hanna Gerdes (L) samt Johan Fälldin (C) i arbetsmarknadsnämnden ovan.

Ersätтарыttrande gjordes av Christina Linderholm (C) där hon instämmer i reservationen av Joakim Larsson m.fl. (M), Björn Ljung (L) och Erik Slottnér (KD).

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat den 28 september 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsbyggnadsnämnden välkomnar kommissionens arbete och ser detta som en av de viktigaste utmaningarna staden står inför. Rapporten Skillnadernas Stockholm utgör en mycket bra utgångspunkt för nämndens uppdrag att om att verka för fler bostäder i en hållbar stad ur alla aspekter.

Stadsbyggnadsnämnden ansvarar för fysisk planering och bostadsanpassning i staden. Utöver nämndens huvuduppgift att effektivt ta fram planer och bygglov för nya bostäder ingår i detta ansvar övergripande planering för bland annat bostadsförsörjning, arbetsplatser, service, grönområden, miljö och infrastruktur.

Bristen på bostäder är den enskilt största utmaningen och där har stadsbyggnadsnämnden ett stort ansvar. Att verka för att stort antal bostäder som samtidigt ska ha rimliga boendekostnader är en utmaning och en av de viktigaste delarna för att möjliggöra för jämlika livsvillkor i staden.

Studier visar även att de som har nära till arbetsplatser har lättare att få jobb. Översiktsplanens strategier för att koppla samman staden delar och främja en levande stadsmiljö i hela staden syftar till att främja en blandning mellan olika människor, genom att alla stadsdelar erbjuder olika boendeformer och ökad närhet till service och arbetsplatser. Idag saknas ett samordnat ansvar för att främja för fler arbetsplatser i ytterstaden och för att ta fram en särskild strategi för näringslivsutveckling i söderort. Stadsbyggnadskontoret efterfrågar uppdaterad kunskap om nuläget och en tydliggjord styrning för hur staden avser arbeta med social hållbarhet knutet till näringslivsutveckling ur ett rumsligt perspektiv. Stadsbyggnadskontoret föreslår att den sociala kommissionen ska initiera samarbete med relevanta regionala aktörer och aktuell forskning i syfte att öka kunskapen om nuläget, utreda stadens rådighet samt vid behov ta fram förslag till åtgärder tillsammans med relevanta aktörer. Detta är ett värdefullt planeringsunderlag för en kvalitetssäkrad översiktsplan.

Sociala konsekvensbeskrivningar samt barnkonsekvensanalyser som visar på hur

alla stadens medborgare påverkas av ett stadsutvecklingsprojekt ska tas fram vid större exploateringsprojekt. Det är viktigt att i närmare detalj studera processen för sociala konsekvensanalyser så att frågor lyfts i rätt skeden inom planprocessen. Stadsbyggnadskontoret har påbörjat en processanalys i arbetet gällande barnkonsekvensanalyser.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 22 oktober 2015 att hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Cecilia Brinck m.fl. (M) och Jan Jönsson (L) med samma lydelse som reservationen av Johanna Sjö m.fl. (M), Hanna Gerdes (L) samt Johan Fälldin (C) i arbetsmarknadsnämnden ovan.

Ersätтарыttrande gjordes av John Kåberg (C) och Christian Carlsson (KD) där de hänvisade till reservationen av Cecilia Brinck m.fl. (M) och Jan Jönsson (L).

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 28 september 2015 har i huvudsak följande lydelse.

En väl fungerande och likvärdig skola som förmår förbereda unga för ett rikt liv är en grundpelare för de flesta samhällen. Att unga kan tillgodogöra sig en god utbildning och ges goda levnadsförhållanden med social och ekonomisk trygghet påverkar på ett avgörande sätt möjligheterna att förverkliga livschanser under vuxenlivet. Skolan har ett uppdrag att verka kompensatoriskt för att alla elever ska nå sin potential och samtidigt utgöra en motvikt mot sociala skillnader. Alla skolor ska erbjuda en utbildning av hög kvalitet oavsett elevernas socioekonomiska förutsättningar.

Kommissionen för ett hållbart Stockholm konstaterar i sin rapport att stadens skolor inte lyckats med att utjämna eller kompensera för elevernas socioekonomiska förutsättningar. Bakgrunden har betydelse för skolresultaten. Det kan konstateras att skillnaderna mellan skolornas resultat är stora, i Stockholm som i resten av landet.

De huvudsakliga utmaningarna för att bidra till en stärkt social hållbarhet som har bäring på skolan ligger till stor del i områden som skolan inte kan påverka eller där det krävs gemensamma insatser och samverkan. Bostadssegregation, fritt skolval, låg utbildningsnivå hos föräldrar, trångboddhet och många sent anlända elever är exempel på förhållanden där skolans kompensatoriska uppdrag inte når fram.

I förvaltningen och skolorna finns hög medvetenhet om ökad resultatspridning och minskad likvärdighet och det genomförs en rad åtgärder för att bidra till ett hållbart Stockholm. Förutom de ekonomiskt riktade insatserna i form av socioekonomiskt tilläggsanslag prioriteras de skolor som har särskilda utmaningar och störst behov av

olika satsningar; pedagogiska såväl som organisatoriska. Allt från läxläsning och helgskola till stora utvecklingssatsningar som kraftsamling kring fokusskolor, PRIO Stockholm, Start Stockholm för sent anlända eller akademier i samverkan med näringslivet och högskolan.

Utbildningsnämnden och skolan är centrala aktörer i arbetet för att skapa en sammanhållen stad men arbetet måste ske i samverkan med andra förvaltningar och bolag likväl som med civilsamhället, forskningen och näringslivet. Civilsamhället är en viktig kugge i arbetet mot segregationen i staden. Utmaningarna för att skapa en sammanhållen stad kräver en gemensam kraftsamling och ökad samverkan.

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 20 oktober 2015 att hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Torun Boucher (V), Mirja Räihä m.fl (S) och Eivor Karlsson m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Sofia Modigh (KD), Dennis Wedin (M) m.fl. och Ann-Katrin Åslund (L) där de ansluter sig till det särskilda uttalandet av Torun Boucher (V), Mirja Räihä m.fl. (S) och Eivor Karlsson m.fl. (MP).

Reservation anfördes av Sofia Modigh (KD), Dennis Wedin (M) m.fl. och Ann-Katrin Åslund (L) med samma lydelse som reservationen av Johanna Sjö m.fl. (M), Hanna Gerdes (L) samt Johan Fälldin (C) i arbetsmarknadsnämnden ovan.

Ersättaryttrande gjordes av Alfred Askeljung (C) där han hänvisar till reservationen av Sofia Modigh (KD), Dennis Wedin (M) m.fl. och Ann-Katrin Åslund (L)

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 11 september 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Äldreförvaltningen arbetar för att främja utvecklingen av en jämlik och tillgänglig äldreomsorg. Inom ramen för äldreförvaltningens verksamhetsområde finns ett flertal områden att beakta för att motverka ojämlika livsvillkor och verka för stärkt social hållbarhet.

Äldreförvaltningen arbetar kontinuerligt med att likställighetsprincipen ska råda avseende biståndshandläggning inom stadens äldreomsorg, dvs. att stadens riktlinjer

tillämpas lika i hela staden. I en stad av Stockholms storlek, med 14 stadsdelsförvaltningar, finns en risk att riktlinjerna tillämpas olika, delvis med anledning av lokal praxis. Förvaltningen arbetar därför med att sprida information om stadens riktlinjer till medarbetare inom stadsdelsförvaltningarna. Biståndsbedömning ska alltid göras individuellt och det går därför inte att ha helt strikta regler för alla tänkbara behov i förhållande till personliga förutsättningar, det är dock oerhört viktigt att slå vakt om den enskildes rättssäkerhet samt att stadens äldre ges samma förutsättningar oavsett var i staden de bor. Detta sker bland annat genom utbildning av nyanställda biståndshandläggare och regelbundna möten med äldre- och beställarchefer.

De stora skillnader i uppväxtvillkor mellan olika delar av staden som rapporten påvisar kommer, om inte förändring sker, påverka det framtida behovet av äldreomsorg. De delar av staden vars befolkning idag har högre ohälsotal kommer delvis ha ett större behov av äldreomsorg, samt göra debut inom äldreomsorg vid en lägre ålder. Detta innebär en ansträngning för såväl den enskilda individen som en ekonomisk påfrestning för de stadsdelar med en högre andel äldre med äldreomsorg.

Kommissionen för ett hållbart Stockholm använder benämningen ”stadskvaliteter” för att beskriva hur attraktiva områden är att bo i, utifrån omfattningen av arbetsplatser, offentlig och kommersiell service samt kollektivtrafik. Områden med många stadskvaliteter, som innerstaden och vissa förorter, uppfattas som attraktiva att bo i, medan ytterstaden har färre stadskvaliteter och uppfattas således som mindre attraktiva. Höginkomsttagare och högutbildade tenderar att välja boende i stadsdelar med fler stadskvaliteter och lågt bilberoende där tätheten och närheten är hög, eller i villaförorter där närheten till service, arbete och kollektivtrafik inte är lika avgörande då de också har råd med bil. De mest socioekonomiskt utsatta grupperna återfinns i huvudsak i stadsdelar med färre stadskvaliteter. För äldreomsorgen och äldre har detta en stor inverkan då områden med fler stadskvaliteter underlättar ett kvarboende för äldre. I samband med en utredning om stadens servicehus som äldreförvaltningen tidigare genomfört framkom att en betydande del av ansökningarna innefattade begränsad rörlighet i och utanför bostaden som ett skäl till ansökan om servicehus.

Utöver de utmaningar som lyfts i rapporten relaterat till att åldras i staden i allmänhet och stadens äldreomsorg i synnerhet, ser äldreförvaltningen ett antal ytterligare utvecklingsområden för stärkt social hållbarhet och för att motverka ojämlika livsvillkor i Stockholms stad.

Inom såväl bostäder för äldre på den ordinarie bostadsmarknaden som inom stadens sociala omsorg finns frågor som bör uppmärksammas. Avseende bostäder inom äldreomsorgens omsorg finns behov av bostäder för utsatta grupper som exempelvis äldre med psykisk ohälsa och/eller som lever i hemlöshet, med eller utan missbruk. De äldre inom dessa grupper är heterogena, med olika behov, varför omsorgsbehovet för vissa är omfattande medan det för andra är närmast obefintligt. Utöver ovanstående gränsdragning finns en problematik kring personer 65 år och äldre som är hemlösa och/eller lever i hemlöshet, huruvida det är en insats för stadens äldreomsorg eller socialomsorg bör klargöras för att den enskilda individen inte ska riskera att drabbas. Äldreförvaltningen har inlett ett samarbete med socialförvaltningen för att kartlägga

omfattningen av äldre hemlösa i syfte att förebygga och minska hemlöshet bland denna målgrupp.

Avseende boende på den ordinarie bostadsmarknaden behöver tillgänglighetsarbetet prioriteras och innefatta såväl den inre miljön inom fastigheten som i närområdet. Inom den ordinarie bostadsmarknaden kan tillgänglig service öka möjligheten till kvarboende varför stadens samhällsplanering bör beakta äldreperspektivet och inkludera var boenden för äldre ska byggas, hur närmiljön ska se ut och hur man planerar för kollektivtrafik. Äldreförvaltningen ser med tillförsikt fram emot att fördjupa det samarbete som har initierats med stadsbyggnadskontoret och exploateringskontoret.

Bromma stadsdelsnämnd

Bromma stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 oktober 2015 att hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Jan Tigerström m.fl. (M) och Jonatan Ohlin (L) med samma lydelse som reservationen av Johanna Sjö m.fl. (M), Hanna Gerdes (L) samt Johan Fälldin (C) i arbetsmarknadsnämnden ovan.

Ersättaryttrande gjordes av Helen Törnqvist (C) och Bjarne Selin (KD) där de instämde i reservationen av Jan Tigerström m.fl. (M) och Jonatan Ohlin (L).

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 2 oktober 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Det är betydelsefullt att staden har tillsatt en kommission med uppdraget att komma med förslag till en stadsövergripande strategi för att motverka ökade klyftor i Stockholm. Det är viktigt att staden tar ett samlat ansvar för dessa viktiga frågor.

I den rapport som kommissionen framlagt, framgår det att Bromma stadsdelsområde innehåller en varierad befolkningsstruktur och att här finns skillnader i livsvillkor mellan olika bostadsområden. Samtidigt är Bromma stadsdelsområde i början av en expansiv fas med en stor förväntad inflyttning som kräver en ganska omfattande utbyggnad av bostäder, service, social omsorg och infrastruktur.

Bromma stadsdelsnämnd bidrar, utifrån sitt ansvarsområde, på olika sätt till att merparten av stadens inriktningsmål uppfylls. Stadsdelsnämnden söker finna olika former för att kunna möta de skiftande livsvillkor som medborgarna existerar inom. Målet är att på sikt kunna bidra till att fler av stadsdelens invånare har en känsla av välbefinnande.

Det breda kulturella utbudet i stadsdelen, för målgrupperna från de yngsta till de äldsta, är väsentligt såväl utifrån att Bromma ska upplevas som en bra stadsdel att bo i till de demokratiska värdena i att alla åldersgrupper ges möjligheter till olika typer av

kulturella aktiviteter. En viktig del i detta arbete är att samordna kulturinsatser genom att försöka skapa mötesplatser där det sker saker av intresse för invånarna i avsikt att stärka den sociala sammanhållningen. Detta kan uppnås genom att förvaltningen uppmuntrar till, eller erbjuder, olika gemensamma kulturaktiviteter och upplevelser. Bromma delar tillsammans med Hässelby-Vällingby en kultursekreterare med den uppgiften som ett särskilt uppdrag.

Den lokala formella demokratin behöver utvecklas och stärkas vilket sker genom ett arbete i samverkan med ungdomsråd, pensionärsråd och funktionshinderrådet. Målet är att skapa bättre förutsättningar för medborgarna till att kunna vara med och påverka Brommas utveckling.

För psykiskt funktionsnedsatta vill stadsdelsnämnden öka tillgängligheten till sysselsättning. Detta sker genom en satsning på ombyggnation och tillgänglighetsanpassning av Västerorts Aktivitetscenter. Satsningen sker tillsammans med Stena Fastigheter AB inom ramen för deras arbete med "relationsförvaltning".

En ökad inflyttning till Bromma stadsdelområde från dagens 76 000 invånare till 90 000 invånare år 2022, kommer att medföra ett ökat behov av utveckling på många områden. Den snabba tillväxten i stadsdelen ställer krav på en nära samverkan med såväl centrala förvaltningar som att lyssna av invånarnas synpunkter. Bostadsexploatering och befolkningsökning innebär dessutom fler aktuella ärenden inom socialtjänsten.

Tillväxten ställer också krav på annan kommunal service. Ett ökat antal ärenden inom socialtjänsten kan förväntas då invånarantalet ökar. Äldreomsorgen kommer efter 2020 att möta ett ökat behov av insatser på grund av demografiska förändringar. Behovet av goda fritidsmöjligheter för barn och ungdomar liksom behovet av ett brett (för alla åldersgrupper) kulturutbud i lokalsamhället är också väsentligt att utveckla.

Till de särskilt viktiga frågorna hör också att förstärka kvaliteten på socialtjänsten med fokus på sektorerna barn och ungdom, våld i nära relationer, mer öppen verksamhet inom sysselsättning för socialpsykiatri, utveckla förskolornas språkliga medvetenhet samt att utveckla kvalitetsarbetet inom hemtjänsten avseende valfrihet och inom andra typer av äldreboenden exempelvis med utevistelser.

Flyktingsituationen i stort är en stor utmaning. Bromma har många platser för ensamkommande flyktingbarn vilket kan innebära en ökad anhöriginvandring till stadsdelen. Ensamkommande flyktingbarn har ofta omfattande behov av stöd och omsorg. Mottagandet av dessa barn är stort i hela staden och behovet av platser är stort.

Stadsdelsnämnden ser en tendens med en ökning av enskilda personer och familjer som saknar bostad. Därför tenderar arbetet alltmer att handla om att lösa bostadsfrågan för personer som varit bosatta inom stadsdelen med andrahands- eller inneboendeavtal. Att arbeta vräkningsförebyggande blir allt viktigare, framförallt för barnfamiljer där en fast bostad är centralt för barnens välbefinnande.

Andelen personer med behov av ekonomiskt bistånd har hållit sig runt 1 % de senaste åren. Det är en förhållandevis låg andel. Ökar befolkningen i Bromma, ökar också antalet personer som behöver ekonomiskt bistånd, även om andelen håller sig konstant.

Ett viktigt utvecklingsområde är att öka anställningsbarheten hos personer som står långt från arbetsmarknaden och som behöver omfattande stöd för att närma sig arbetslivet.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 oktober 2016 att åberopa förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen samt att därtill anföra följande.

”Att bidra till att skapa en jämlik stadsdel med social sammanhållning mellan stadsdelens olika grupperingar, och mellan medborgare och det offentliga, är en av de kommande årens stora utmaningar. Vi håller med förvaltningen om att några frågor är särskilt viktiga för att skapa en jämlik stadsdel, som skolan, jämställdhet, trygghet i nära relationer, rätten till eget boende och möjligheten till arbete oavsett funktionshinder. Vi vill också framhålla vikten av en aktiv politik för att förebygga ojämlikhet bland äldre. Rapporten har klar tyngd på frågor som exempelvis berör barn, ungdomar, idrott och arbetslöshet, vilka är viktiga frågor i sig, men vi önskar att kompletterande kartläggning av äldres situation görs innan kommissionen går in i sin nästa fas.”

Reservation anfördes av Gustav Johansson, Henrik Virro, Erika Wing, Jonas Nilsson, Kristiina Katajikko alla (M) och Peter Backlund (L)) med samma lydelse som reservationen av Johanna Sjö m.fl. (M), Hanna Gerdes (L) samt Johan Fälldin (C) i arbetsmarknadsnämnden ovan.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 24 september 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen anser generellt att rapporten på ett överskådligt sätt väl belyser både skillnader och utmaningar som finns i dagens Stockholm. I stadsdelsområdet Enskede-Årsta-Vantör, liksom i många övriga, är skillnaderna i livsvillkor enormt stora mellan de människor som har svenska som modersmål och god utbildningsnivå, jämfört med de som har invandrat och/eller de med lägre utbildningsnivå. Detta utmärker sig på alla tänkbara sätt, så som psykisk/fysisk hälsa, längre livslängd, ekonomi med mera. De tre frågeställningarna som kommissionen ber om svar på är mycket komplexa och rör samtliga verksamheter som ryms inom den kommunala sfären, inte enbart de inom stadsdelsnämndens ansvarsområde.

Skolan är den kanske den viktigaste skyddsfaktorn för barn och unga. För ett väl fungerande liv är godkända betyg i årskurs 9 och därmed ha behörighet att fullfölja en gymnasieutbildning i det närmaste ett krav. Socialtjänsten i Enskede-Årsta-Vantör samarbetar med skolor i utsatta områden idag för att förbättra skolnärvaron och höja

elevernas måluppfyllelse. Detta är en stor utmaning som skulle kunna förstärkas och intensifieras.

En annan stor utmaning inom individ- och familjeomsorg är att det förekommer mycket våld i nära relationer. Det är känt att barn som växer upp i en våldsam miljö mår dåligt och att det går sämre för dem. Att förebygga våld och ingripa för att skydda respektive behandla när våldet har skett är viktiga uppgifter för verksamheten. Förvaltningen arbetar aktivt med jämställdhetsintegrering som en del i den dagliga verksamheten. Ett jämställt samhälle är en viktig del i att komma tillrätta med bland annat detta. Detta gäller inom samtliga verksamheter, från förskola och fritid till äldreomsorg.

Trångboddhet och svårigheter att få bostad i Stockholm är en annan aspekt som påverkar nämndens verksamheter mycket. Detta kan medföra mer konflikter i hushållet och svårt för barnen att få lugn och ro för att till exempel kunna koncentrera sig på skolarbetet. Rätten till en egen bostad är oerhört viktig. Allt flera av förvaltningens klienter saknar egen bostad, de bor inneboende, i andra eller tredje hand, på vandrarhem etc. Det är svårt att bygga en fungerande vardag när man inte har ett fast boende och kan bli många uppbrott för barn som inte får möjlighet att bygga upp en trygghet utanför familjen i form av kompisar, lärare i skolan, på förskolan och så vidare. Av dessa anledningar är det viktigt att det inom nyproduktionen ryms bostäder även för de med sämre ekonomiska möjligheter och de som inte kan köpa sin bostad. Men det är också oerhört viktigt att det befintliga bostadsbeståndet inte glöms bort utan sköts om och renoveras när behov finns.

Förvaltningen anser att det finns en svaghet i att Arbetsmarknaden inte anpassar arbeten för personer med funktionsnedsättning i större utsträckning mot vad som sker idag. Det leder till att många hamnar utanför arbetslivet, trots att de har arbetskapacitet. Staden behöver också stimulera arbetstillfällen i våra mest socialt utsatta områden. Andelen som är utanför arbetslivet i långa perioder är för hög. Förvaltningen ser att även vid högkonjunktur kommer många av försörjningsstödstagarna ändå inte ut i arbetslivet, de är inte de mest attraktiva arbetstagarna. Slutligen ser förvaltningen den psykiska ohälsan som ett allt större problem.

I arbetet med att motverka ojämlika livsvillkor i staden är förvaltningsövergripande samarbete ett mycket viktigt arbetssätt. Samverkan Östberga är ett konkret exempel på ett samarbete mellan flera olika förvaltningar i syfte att lyfta Östberga och förbättra livsvillkoren för de boende och verksamma i stadsdelen som kan ge bra resultat på sikt. Även samverkan inom förvaltningen, som nu sker i arbetet med att ta fram en strategi mot social oro i Enskede-Årsta-Vantör, är en mycket viktig arbetsmetod.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 oktober 2015 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen och att därutöver anföra följande.

Hela Farsta stadsdelsområde alternativt vissa stadsdelar tillhör den fjärdedel alternativt tredjedel av stadens samtliga stadsdelar som bland annat har:

- höga ohälsotal,
- högre kariesförekomst bland små barn,
- fler familjer med ekonomiskt bistånd,
- barn som lever i absolut barnfattigdom,
- lägre gymnasiebehörighet,
- högre arbetslöshet bland ungdomar,
- ett lägre förtroende för myndigheter.

Mot den bakgrunden behöver vi fortsätta arbeta aktivt med de tre frågeställningar som kommunstyrelsen lyfter fram i sitt följebrev till remissen. Frågorna handlar om hur nämnder och styrelser inom sina egna verksamheter kan bidra till ökad social hållbarhet och vilka utmaningar en ser inom respektive verksamhet.

I kommunfullmäktiges beslut den 19 oktober i år om riktlinjer för lokalt utvecklingsarbete får alla stadsdelsnämnder i uppdrag att ta fram lokala utvecklingsprogram. Som förberedelse för detta uppdrag ber stadsdelsnämnden pensionärsrådet, rådet för funktionshinderfrågor och utvecklings- och näringslivsrådet samt även ungdomsrådet och lokala Brottförebyggande rådet att lämna förslag till nämnden om hur hela vår del av staden ska utvecklas till ett hållbart samhälle ur alla aspekter och för alla medborgare oavsett ålder, livssituation och socioekonomiska förhållanden. Nämnden ber råden utgå från de fakta som presenteras i rapporten "Skillnadernas Stockholm" och från respektive råds egna erfarenheter. Nämnden hoppas att råden vill lämna sina förslag senast den sista mars nästa år.

Nämnden uppdrar åt demokratirådet att med stöd av förvaltningen bereda de synpunkter och förslag som övriga råd lämnar, för redovisning till nämnden, och samtidigt vid behov komplettera redovisningen med ytterligare fakta och förslag, som förberedelse för arbetet med Farsta stadsdelsnämnds lokala utvecklingsprogram.

Reservation anfördes av Lars Jilmstad m fl (M) och Vladan Bošković (L) / Niklas Dahlgren (C) och Lars Hultkvist (KD) med samma lydelse som reservationen av Johanna Sjö m.fl. (M), Hanna Gerdes (L) samt Johan Fälldin (C) i arbetsmarknadsnämnden ovan.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 30 september 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till att kommunfullmäktige har tillsatt en kommission, vars arbete ska utmynna i förslag om hur staden kan minska skillnader i livsvillkor och hälsa för att därigenom öka välbefinnandet för alla stockholmare. Det är också positivt

att det tas ett helhetsgrepp kring all den statistik som finns om de sociala förhållandena i staden och att det görs en samlad analys för att få en bättre helhetsbild av stockholmarnas levnadsvillkor.

Förvaltningen utgår i sitt arbete från kommunfullmäktiges beslut om budget och riktlinjer. Inom ramen för nämndens åtaganden arbetar förvaltningen med att motverka ojämlika livsvillkor, först och främst på individ- och gruppnivå, och verkar därigenom för ett stärkt socialt hållbart Stockholms stad. Det handlar om att erbjuda hög kvalitet i förskola, fritid och äldreomsorg och om att ha en socialtjänst som garanterar ett yttersta skyddsnät för invånarna. Här finns många utmaningar i form av kompetensförsörjning, effektivt resursutnyttjande, personalkontinuitet och ett utvecklat servicetänkande. Ju mer kvalitet förvaltningens verksamheter och dess insatser innehåller, desto större är möjligheten att stödja invånarna att förbättra sina individuella livsvillkor.

Mycket av det som kan göras för att motverka och förändra skillnader i människors levnadsvillkor handlar dock om politiska beslut och åtgärder på en strukturell nivå. Det handlar bland annat om bostadsbyggande, socialförsäkringssystem, arbets- och näringslivspolitiska insatser, breda hälsofrämjande insatser och olika former av socialpolitiska åtgärder som om de genomförs ger verkningar på livsvillkoren för stora delar av befolkningen.

Det är här som de stora utmaningarna finns och som är betydelsefulla om förvaltningens insatser ska bidra till förbättrade levnadsvillkor för invånarna i Farsta. Många invånare som förvaltningens socialtjänst kommer i kontakt med har till exempel en mycket osäker boendesituation, de har svårt att få arbete, har bristande familjenätverk, många har psykisk ohälsa och sviktande fysisk hälsa. Detta kommer man inte tillrätta med enbart genom insatser som riktar sig till utvalda individer och mindre grupper utan det krävs strukturella åtgärder som är förebyggande och påverkar människors allmänna levnadsvillkor.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 oktober 2015 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Abit Dundar m.fl. (L) och Lars Svärd m.fl. (M) med samma lydelse som reservationen av Johanna Sjö m.fl. (M), Hanna Gerdes (L) samt Johan Fälldin (C) i arbetsmarknadsnämnden ovan.

Ersättaryttrande gjordes av Hans Tjernström (C) och Pierre Frennesson (KD) där de instämde i reservationen av Abit Dundar m.fl. (L) och Lars Svärd m.fl. (M).

Särskilt uttalande gjordes av Jessica Jormtun m.fl. (MP), Eva Fagerhem m.fl. (S) och Carita Stenbacka Tenezakis (V), *bilaga 1*.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 22 september 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen bedriver idag ett omfattande arbete inom de ordinarie verksamhetsområdena för att stärka den sociala hållbarheten och motverka ojämlika livsvillkor. Inom socialtjänsten finns den lagstadgade verksamheten som syftar till att motverka ojämlika livsvillkor, bland annat ekonomiskt bistånd och stöd till barn och ungdomar.

I rapporten beskrivs befolkningen i stadsdelsområdet som är mer välmående idag än tidigare, bland annat har medellivslängd och det ekonomiska välståndet ökat. Det går även att konstatera att valdeltagandet i stadsdelsområdet 2014 var över stadens genomsnitt, 83,3 % jämfört med 82,1 % för staden som helhet. Utifrån stadens trygghetsmätning 2014 går det även att se att andelen som känner sig otrygga i sin stadsdel i genomsnitt är 2 % i stadsdelsområdet, vilket kan jämföras med 5 % i hela staden.

Att stadsdelsområdet har gått framåt i olika mätetal förklaras i rapporten bland annat av bostadsbyggandet som har lett till att socioekonomiskt starkare personer har flyttat in. Invånarantalet har ökat kraftigt under de senaste åren och beräknas fortsätta öka i motsvarande omfattning de närmaste tio åren. Idag är det 85 580 invånare i stadsdelsområdet. År 2024 beräknas antalet vara 106 188 enligt Swecos befolkningsprognos. Den kraftigt ökande befolkningen innebär att förvaltningen både snabbt och kontinuerligt behöver expandera sina verksamheter, bland annat bygga nya förskolor och gruppbostäder. En utmaning är då att hyrorna i nyproduktion är höga och de nya lokalerna kan därför bli begränsade utrymmesmässigt. Detta påverkar verksamheterna som inte får lika bra förutsättningar som verksamheterna i tidigare byggda lokaler. Förtätningen av delar av stadsdelsområdet medför även svårigheter att få plats för stora förskolegårdar och att anlägga nya parker

Som det beskrivs i rapporten finns det stora skillnader mellan olika stadsdelar. En stor utmaning är således att minska segregationen i stadsdelsområdet, och att se till att exempelvis barn får samma förutsättningar i hela stadsdelsområdet och i hela staden. Förvaltningen har en medveten satsning på Fruängen och Västertorp med bland annat Fruängens ungdomsgård samt Lugnet och Vippans parklekar för att verka för detta. Det finns även öppna mötesplatser för äldre i dessa områden. Stadsdelsförvaltningen kommer att ta fram en plan för att öka valdeltagandet i vissa områden.

Ett område som inte tas upp i Skillnadernas Stockholm som är en utmaning i stadsdelen är den psykiska ohälsan. Stadsdelsförvaltningen har kontakt med ett stort antal personer med psykisk problematik. Det går att konstatera är att det finns många yngre i stadsdelsområdet som mår psykiskt dåligt. Utifrån Stockholmsenkäten 2014 går det bland annat att se att nästan hälften av alla flickor, 48 %, i årskurs nio i Hägersten-

Liljeholmens stadsdelsområde är ”deppiga” utan att veta varför. Inom detta område behövs det mer uppföljning för att klargöra problematikens vidd på stadsdelsnivå.

Ett annat område som inte nämns i Skillnadernas Stockholm är beroendesproblematik. I vår förvaltning är detta en utmaning eftersom förvaltningen har kontakt med ett förhållandevis stort antal personer med beroendeproblematik. I stadens uppföljning av socialtjänstens kontakter med vuxna med missbruksproblem 2014 framgår att Hägersten-Liljeholmen är ett av de stadsdelsområden som har rapporterat in flest med personer beroendeproblematik. Hägersten-Liljeholmen är den stadsdelsförvaltning som har rapporterat in störst andel av missbrukare som är äldre än 65 år. Denna baseras sammanställning enbart på vad de olika stadsdelsförvaltningarna rapporterat in och det skulle därför behövas bättre uppföljningsmetoder för att mäta detta. Även bland yngre finns det oroande trender. Den senaste Stockholmsenkäten visar att 53 % av flickorna i årskurs nio har varit berusade, jämför man det med staden som helhet så är motsvarande siffra 39 %. 26 % av flickorna i årskurs nio storkonsumerar (dricker en flaska vin/fyra starköl vid samma tillfälle) en gång i månaden eller mer. I staden är motsvarande siffra 16 %. Det går även att se att 16 % av flickorna i gymnasiets årskurs nio någon gång har testat narkotika jämfört med 9 % i staden. Även gällande pojkar är siffran högre än stadens genomsnitt, 18 % jämfört med 13 %. Detta är oroande och stadsdelsförvaltningen bedriver därför ett förebyggande projekt bland sjundeklassare i stadsdelsområdet.

Sammanfattningsvis uppskattar förvaltningen delrapporten, vilken är en mycket intressant läsning som väcker funderingar om hur förvaltningen ska prioritera arbetet framöver.

Speciellt intressant är belysningen av skillnaderna mellan olika stadsdelar inom stadsdelsområdet, och detta bör beaktas i arbetet framöver för att ge invånarna så lika villkor som möjligt.

Förvaltningen ser fram emot kommande delrapporter, och skulle speciellt uppskatta om områden psykisk hälsa och beroendeproblematik skulle kunna belysas.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 oktober 2015 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Kadir Kasirga m fl (S), Arne Lund m fl (MP) och Leif Larsson (V), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Bo Arkelsten m fl (M) och Helen Jäderlund Eckardt (L) med samma lydelse som reservationen av Johanna Sjö m.fl. (M), Hanna Gerdes (L) samt Johan Fälldin (C) i arbetsmarknadsnämnden ovan.

Ersättaryttrande gjordes av Kristina Henkel (Fi) där hon instämde i det särskilda uttalandet av Kadir Kasirga m fl (S), Arne Lund m fl (MP) och Leif Larsson (V).

Ersättaryttrande gjordes av Carina Franke (KD) och Bertil Pelland (C) där de instämmer i reservationen av Bo Arkelsten m fl (M) och Helen Jäderlund Eckardt (L).

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 5 oktober 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen delar den problembeskrivning och analys som rapporten lyfter fram. Förvaltningen ser positivt på att staden centralt tar ett samlat ansvar för en jämlik och socialt hållbar stad. Särskilt vill förvaltningen lyfta vikten av att staden samlat, utifrån kunskaperna i rapporten, riktar insatser mot de grupper och områden som är mest utsatta i syfte att minska skillnaderna. Det är lika viktigt att arbetet för att motverka ojämlika livsvillkor är starkt lokalt förankrat eftersom olika områden och grupper av människor i staden har olika och unika behov. Varje förvaltning behöver därför ges konkret möjlighet att arbeta utifrån sina lokala förutsättningar.

Förvaltningen vill även lyfta vikten av att samverkan mellan stadsdelsförvaltningar och fackförvaltningar utvecklas för att resursstarka grupper och utsatta grupper ska ta större del av hela staden och röra sig mer mellan olika områden.

I jämförelse med hela Stockholms stad i genomsnitt har Hässelby-Vällingby, en lägre andel invånare med eftergymnasial utbildning, lägre medelinkomst, högre andel utrikes födda, högre andel invånare med ekonomiskt bistånd, högre ohälsotal och ett lägre valdeltagande. Det finns även stora skillnader inom vissa stadsdelar vilket inte syns i rapporten Skillnadernas Stockholm. I vissa fall behöver statistiken brytas ner i mindre områden, så kallade sekundärområden eller bas-områden, enligt Swecos definition. När statistiken delas upp i de större områdena är risken att mindre områdets utsatthet inte syns utan snarare döljs av statistiken. I de områden i Hässelby-Vällingby där invånarna i genomsnitt har lägre utbildningsnivå, lägre medelinkomst och en högre andel invånare är utrikes födda är andelen med ekonomiskt bistånd högre, ohälsotalen högre och valdeltagandet lägre. Detta stämmer väl överens med den analys och problembeskrivning som görs i rapporten Skillnadernas Stockholm.

Det arbete som bedrivs inom ramen för den ordinarie verksamheten bidrar till att motverka ojämlika livsvillkor och verka för social hållbarhet. Utifrån de behov som finns i stadsdelsområdet arbetar förvaltningen även med vissa mer riktade insatser både inom ramen för den ordinarie verksamheten och med stöd av särskilda medel. Riktade insatser eller arbetssätt sker oftast i samverkan med andra aktörer.

Arbetet för att invånarna ska känna sig trygga och för att förtroendet för förvaltningen och polisen ska öka är en utmaning som spänner över flera verksamhetsområden. Det är även en utmaning att de invånare som söker kontakt eller stöd känner sig

väl bemötta. Förvaltningen arbetar bland annat med information och dialog, med medborgarvårdar och öppna mötesplatser för att öka tryggheten och för-troendet. För att de som kommer i kontakt med förvaltningens myndighetsutövning ska känna sig väl bemötta behöver arbetet för en god myndighetsutövning utvecklas. En god myndighetsutövning ska vara rättssäker, tillgänglig, trovärdig, jämställdhet, möta den sökandes behov samt vara likvärdig oavsett var i staden den sökande bor.

Kompetensförsörjning är en annan utmaning som är aktuell inom flera verksamhetsområden. Inom socialtjänsten behövs fler erfarna socialsekreterare, särskilt till utredning av barn och unga. För att stötta relativt oerfarna socialsekreterare behövs tillgång till daglig ärendehandledning och kontinuerlig kompetensutveckling. Inom äldreomsorgen finns ett betydande behov av medarbetare med tillräckliga kunskaper i svenska och inom förskolan finns det behov av fler förskollärare.

Inom förskolan är det en utmaning att nå ut till fler föräldrar och arbeta för att öka inskrivningstalen där de är låga. Den genomsnittliga inskrivningsgraden i Hässelby-Vällingby är 87 procent vilket kan jämföras med stadens genomsnitt som är 96 procent. I Hässelby-Vällingby finns det skillnader i inskrivningsgraden mellan förskolorna. I utsatta områden är inskrivningsgraden lägre. En ytterligare utmaning är att öka föräldrarnas nöjdhet med förskolan då det är stora skillnader i nöjdheten mellan förvaltningens förskolor. Förvaltningen behöver även fortsätta arbetet för barns språkliga utveckling vilket är en särskild utmaning i förskolor där de flesta föräldrarna har annat modersmål än svenska och många av dem har begränsade kunskaper i svenska.

Inom socialtjänsten är det en utmaning att antalet orosanmälningar fortsätter att öka. Under första halvåret 2015 har orosanmälningarna ökat med 20 procent i stadsdelsområdet jämfört med samma period föregående år. I förhållande till befolkningsmängden är antalet orosanmälningar högre i stadsdelarna Hässelby Gård, Vällingby, Grimsta och i sekundärområdet Smedshagen än i stadsdelsområdet i genomsnitt. Våld i nära relation eller våld mot barn uppskattas vara de vanligaste skälen till orosanmälan. En djupare analys om vad orosanmälningarna handlar om krävs. Statistik om skälen till orosanmälningar skulle kunna vara till hjälp för det förebyggande arbetet. Förvaltningen ser att det finns vinster om staden centralt tar ett samlat grepp och utreder vilken statistik som går att ta fram och kan vara till hjälp som beslutsunderlag i arbetet för att motverka ojämlika livsvillkor

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 oktober 2015 att besvara remissen med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Henrik Sjölander m.fl. (M) och Maria Johansson m.fl. (L) med samma lydelse som reservationen av Johanna Sjö m.fl. (M), Hanna Gerdes (L) samt Johan Fälldin (C) i arbetsmarknadsnämnden ovan.

Ersättningsyttrande gjordes av Kristin Jacobsson (C) och Emil Öberg (KD) där de instämde i reservationen av Henrik Sjölander m.fl. (M) och Maria Johansson m.fl. (L).

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 7 september 2015 har i huvudsak följande lydelse.

I rapporten redovisas i huvudsak goda värden och en positiv utveckling för Kungsholmens stadsdelsområde.

För välbefinnande och hälsa redovisas relativt få ohälsodagar och hög medellivslängd för befolkningen inom Kungsholmens stadsdelsområde. De goda värdena som redovisas för Kungsholmsborna som grupp innebär inte att det inte finns problem inom mindre grupper eller för enskilda individer. Ett exempel på detta är att antalet orosanmälningar att barn far illa ökat markant under senare år. För att vända utvecklingen har ytterligare personal rekryterats för att arbeta med denna grupp.

I rapporten definieras vad man menar med barnfattigdom och olika mått som mäter detta. I Rädda barnens årsrapport 2014 redovisas antal barn som lever i absolut barnfattigdom (enligt Rädda barnens definition). För Kungsholmens stadsdelsområde redovisas låga tal liksom i innerstaden i övrigt samt Bromma och Älvsjö.

Variationen i andel sysselsatta är stor mellan Stockholms olika stadsdelar. Områden med högst sysselsättning har enligt kommissionens rapport över 85 procent förvärvsarbete (åldrarna 20-64 år), där exempelvis Kungsholmen ligger och de med lägst kring 50 procent där stadsdelarna på södra Järvafältet ligger. Antalet bidragshushåll har sjunkit år från år under den senaste femårsperioden inom Kungsholmens stadsdelsområde och ungefär lika mycket för Norrmalms- och Östermalms stadsdelsområden. Efter den s.k. finanskrisen var antalet bidragshushåll i Kungsholmens stadsdelsområde cirka 220 och under 2015 har antalet legat kring 175 bidragshushåll.

Bostadsbeståndet på Kungsholmen består till absolut största delen av bostadsrättslägenheter och hyresrätter hos privatvärdar. Kvadratmeterpriserna för en bostadsrättslägenhet ligger i dagsläget vanligtvis inom spannet 60.000 till 100.000 kronor beroende på läge och storlek. För att få en lägenhet via bostadsförmedlingen krävs vanligtvis en kötid på upp till 20 år. För att förbättra förutsättningarna för en social integration är bostadsbyggandet en viktig del. Att låta allmännyttan bygga fler hyresrätter med en rimlig hyra i områden närmare stadens centrala delar skapar möjlighet för flera grupper att bosätta sig där man önskar. För gruppen personer med funktionsnedsättning finns ett stort behov av bostäder. För att nå stadens mål om ytterligare bostäder för denna grupp är det viktigt att planering för detta görs vid all nybyggnation.

Enligt kommissionen anses allmänna val vara ett bra mått på människors makt, delaktighet och inflytande och kan därför användas som indikator för demokratisk delaktighet. Valdeltagandet vid 2014 års kommunalval låg i Stockholm på 82,1 procent i genomsnitt vilket är sju tiondels procent lägre än riket som helhet. Valdeltagandet varierar stort mellan olika delar av staden. I det valdistrikt med lägst antal delta-

gande hade 40,8 procent av de röstberättigade deltagit i kommunalvalet. I det med högst valdeltagande var siffran 94,8 procent. För Kungsholmens stadsdelsområde som helhet var valdeltagandet 84,8 procent. Att öka valdeltagandet och därmed känslan av tillhörighet är viktigt, inte minst i de stadsdelar där det är lågt.

Nämnden har under en längre tid arbetat för en utökad medborgardialog. Antal medborgarförslag har ökat under flera år och var efter de första 9 månaderna i år uppe i 77 st. Medborgarförslag är ett bra verktyg för att nå medborgare och ge dem möjlighet att påverka sin närmiljö. Nämnden planerar även att utöka medborgardialogen genom att använda de sociala medierna. Under flera år har förvaltningens stads- och parkmiljögrupp haft medborgardialog kring olika miljöfrågor.

Boende i stadsdelsområdet har i olika undersökningar under en följd av år betraktat sitt område som en trygg del av staden. Stadsdelens trygghets- och säkerhetsråd genomför förebyggande insatser för de få ytor/platser som bedömts vara mindre trygga. Under det gångna året har polisen och förvaltningen haft ett nära samarbete och flera åtgärder har vidtagits bl.a vid Hornsbergs strand efter de problem som de boende upplevde under sommaren 2014.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 oktober 2015 att besvara remissen med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Petra Gardos Ek m.fl. (M) och Maria Karlman Noleryd (L) med samma lydelse som reservationen av Johanna Sjö m.fl. (M), Hanna Gerdes (L) samt Johan Fälldin (C) i arbetsmarknadsnämnden ovan.

Ersätтарыttrande gjordes av Olov Lindquist (L), Anette Hultåker (KD) och Susanne Wicklund (C) där de instämde i reservationen av Petra Gardos Ek m.fl. (M) och Maria Karlman Noleryd (L).

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 27 augusti 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Växande sociala skillnader och segregation berör hela staden och därmed även lösningarna till att utjämna dessa.

Ett av stadens inriktningsmål är att Stockholm ska vara en sammanhållen stad där alla stockholmare ska ges möjlighet att utvecklas utifrån sina förutsättningar. Norrmalms stadsdelsnämnd bidrar till att skapa förutsättningar för alla medborgare och motverka ojämlika livsvillkor i det arbete som sker i våra kärnverksamheter. Det handlar om att alla barn i förskolan ska ges lika möjligheter att uppnå kunskapsmålen, att nämnden säkerställer grundläggande individuella rättigheter bland annat inom försörj-

ningsstöd och omsorgen om personer med funktionsnedsättning. Det handlar vidare om att nämnden stärker människors delaktighet och inflytande samt att boende på Norrmalm ska ha tillgång till en levande och trygg närmiljö.

En bidragande faktor till att alla barn i Stockholm ska ha jämlika uppväxtvillkor är deltagande i förskolans verksamhet. Förskolan arbetar med att tidigt lägga grunden för lärande vilket är en utjämnande faktor för ojämlikhet och som ökar möjligheterna att lyckas i fortsatta studier. Bemötandet av barn ska utgå från barnets förutsättningar och inte utifrån den socioekonomiska normen för stadsdelsområdet. Parkernas utformning stärker det sociala kapitalet, ökar tryggheten och bidrar till möten mellan grupper i samhället. Genom att skapa flexibla och mångfunktionella parker arbetar förvaltningen för att fler målgrupper ska känna sig välkomna. Enligt stadsdelsnämndens parkplan för Norrmalms stadsdelsområde ska parkerna vara inbjudande och tillåtande demokratiska rum där alla får plats och mängder av olika upplevelser erbjuds. I synnerhet stadsdelsområdets större parker är viktiga mötesplatser för människor från olika delar av staden.

Förvaltningen arbetar med att öka delaktigheten för medborgarna genom medborgardialog och utvecklar formerna för dialog i syfte att nå ut till olika grupper i samhället. Genom till exempel hantering av medborgarförslag och nämndsammanträden öppna för allmänheten, har stadsdelsnämnderna en viktig funktion för närdemokratin.

En utmaning för Norrmalms stadsdelsnämnd är den ökande ohälsan bland unga tjejer i stadsdelsområdet. Trots att invånarna i stadsdelsområdet i stort uppvisar en positiv hälsoutveckling så utmärker sig kvinnor i en sämre uppskattad hälsa i jämförelse med män och unga tjejer med psykisk ohälsa utmärker sig.

En annan utmaning som förvaltningen ser är bostadsförsörjningen i takt med att staden växer. Norrmalms stadsdelsområde har höga bostadspriser och attraherar höginkomsttagare vilket bidrar till ett homogent stadsdelsområde. Förvaltningen är inte främsta aktör att påverka denna utveckling. Förvaltningen arbetar med såväl omfattning som inriktning på bostadsbygget och bevakar att andelen omsorgslägenheter och verksamheter i kommunal regi kommer med tidigt i planeringen i stadsutvecklingen.

Social hållbarhet handlar dels om välfärden och dess fördelning i samhället, dels om samhällets förmåga att hantera konflikter och problem. En socialt hållbar stad är något alla måste bidra till och kan bidra till genom att styra mot det som ger resultat, utifrån stadens gemensamma mål. Mot bakgrund av den kunskap som finns i rapporten om ojämlikheter och möjligheterna som finns i stadens styrning bör särskilda satsningar riktas dit där resurserna gör störst nytta, såväl i staden som helhet som inom stadsdelsområdena.

Förvaltningen samverkar till största del med förvaltningar med likartade förutsättningar och utmaningar och i mindre utsträckning med stadsdelsområden med andra socioekonomiska förutsättningar. En utmaning för förvaltningen är att minska avståndet mellan människor och bidra till fler möten bland annat genom att i högre grad samverka mellan innerstad och ytterstadsområden. Något som skulle kunna bidra till detta är en mer sammanhållen process i staden för hantering av sommarjobb, prao och även visstidsanställning. Där stadsdelsnämnderna gemensamt tillgodoser platser för

ungdomar med störst behov.

Förvaltningen saknar att rapporten inte belyser situationen för personer med funktionsnedsättning.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 29 oktober 2015 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Benjamin Dousa m.fl. (M) med samma lydelse som reservationen av Johanna Sjö m.fl. (M), Hanna Gerdes (L) samt Johan Fälldin (C) i arbetsmarknadsnämnden ovan.

Särskilt uttalande gjordes av Mia Päärni M.fl. (S) och Demba Bah m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 22 oktober 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm har lämnat en angelägen rapport som belyser livsvillkoren i stadens olika delar. Av rapporten framgår att det finns stora och växande skillnader inom Stockholms stad. Det framgår också att skillnaderna kan påverkas. Behoven av stadsövergripande prioriteringar och lokalt utvecklingsarbete är särskilt stora inom vissa delar av staden, däribland Rinkeby-Kista stadsdelsområde.

I rapporten har tandhälsa valts som exempel för att beskriva skillnader i hälsa, då tandstatus är en bra indikator för att studera det allmänna hälsotillståndet. Barns tandhälsa har en nära koppling till socioekonomiska förutsättningar och påverkar det allmänna hälsotillståndet även i vuxenlivet. Samtliga medarbetare inom förskolan har utbildats i en metod för att stödja hälsobefrämjande arbete i förskolan. Fortbildningen har bedrivits i samarbete med Karolinska Institutet och omfattar bl.a. mat, fysisk aktivitet, pedagogers förhållningssätt, socioekonomiska hälsoskillnader och kopplingen till en god hälsa i vuxenlivet.

Nämnden driver ett Familjehus i Rinkeby vars syfte är att förbättra uppväxtvillkoren för barn och ungdomar. Öppen förskola och föräldrarådgivning har samlokaliserats i familjehuset. I nära anslutning finns mödravårdscentral och barnavårdscentral, med vilka samverkan sker. Ett exempel på samverkan är att föräldrarådgivare tillsammans med barnsjuksköterska från baronavårdscentralen genomför en serie hembesök hos alla förstagångsföräldrar i Rinkeby. Syftet är att bidra till att öka föräldrars kunskap om barns behov och främja samspelet mellan barn och föräldrar, ge stöd i föräldrollen och bidra till god psykisk hälsa hos barn och föräldrar. Inom ramen för Familjehusets verksamhet samverkar förvaltningen och Studieförbundet om studiecirklar för

föräldrar. Syftet med cirkarna är att öka kunskaperna om föräldrars och barns rättigheter och skyldigheter, samt om förvaltningens verksamheter. Under hösten 2015 startar även ett familjehus i Husby.

Inom pilotprojektet "Samverkan, skola och socialtjänst" arbetar socialpedagoger anställda av stadsdelsförvaltningen i fyra av stadsdelsområdets kommunala grundskolor. Målgruppen är elever i årskurs 7-9, med hög frånvaro, som riskerar att sakna gymnasiebehörighet. Målsättningen är att öka elevernas möjligheter att få gymnasiebehörighet. Sedan starten har hälften av eleverna minskat frånvaron, många av elevernas sociala situation har förbättrats och samtliga har ökat möjligheten att bli behörig till gymnasiet. Projektet bygger på en nära samverkan med olika funktioner i skolan samt regelbunden kontakt med vårdnadshavare.

Genom verksamhetsområdet ekonomiskt bistånd kommer förvaltningen ofta i kontakt med personer som på grund av erfarenheter av krig och tortyr m.m. har behov av kontakt med psykiatri inom landstinget. Andra uppvisar beteenden som väcker misstankar om problem av neuropsykiatrisk karaktär, men har aldrig blivit utredda, diagnostiserats eller fått adekvat stöd. Det är dock vanligt att klienterna själva inte anser sig vara sjuka och inte upplever sig ha behov av eller vilja ha hjälp från psykiatri. Förvaltningens handläggare arbetar med att hjälpa klienterna att orientera sig i vårdkedjan, motivera dem att söka vård och i vissa fall följa med dem vid besök på olika vårdinrättningar. Enligt förvaltningens bedömning är det särskilt svårt att motivera vissa klienter att ta kontakt med psykiatri då klienter som har sitt ursprung i andra länder kan ha helt andra referensramar vad gäller psykiatrins målgrupp, uppdrag och verksamhet.

Förvaltningen erbjuder personer som står långt från arbetsmarknaden och som inte ingår i Jobbtorg Stockholms målgrupp friskvård som genomförs i grupp två gånger per vecka. Fokus är kost, motion och stress. Det rör sig om information på en basal nivå. Många av de personer som uppstår ekonomiskt bistånd står långt ifrån arbetsmarknaden på grund av ohälsorelaterad problematik. Det är svårt och tidskrävande att ringa in problematiken. Det är nödvändigt att förbättra samverkan med landstinget, Arbetsförmedlingen, Jobbtorg och Försäkringskassan.

Det finns en växande grupp unga vuxna som är arbetslösa och som inte står till arbetsmarknadens förfogande. Gemensamt för de flesta av dem är att de inte fullgjort sin gymnasieutbildning. Många bedöms vara sjuka eller ha en outhärdad funktionsnedsättning. Det är en utmaning att hitta rätt insatser för dessa personer, och en hög grad av individuell anpassning behövs. Förvaltningen får också framhålla vikten av insatser i ett tidigare skede. Samverkan mellan förvaltningen, Jobbtorg, skola och landsting behöver utvecklas för denna målgrupp. Förvaltningen anser att feriearbete är en viktig insats som ger ungdomar erfarenheter och referenser som underlättar steget ut på arbetsmarknaden. Förvaltningen önskar att fler feriearbetstillfällen för ungdomar från Rinkeby-Kista skapas genom stadens facknämnder, andra stadsdelsnämnder och stadens bolag.

Förskolevistelse är en skyddsfaktor för lärande och utveckling. I Rinkeby-Kista finns en andel familjer med barn som inte är inskrivna i förskola och som saknar kun-

skap om förskolans verksamhet, och därmed motivation till att barnens ska delta. Förskolorna, både reguljära och öppna verksamheter i Rinkeby-Kista, har ur det perspektivet ett mer vidgat uppdrag än förskolor i vissa andra stadsdelsområden. Många föräldrar har låg eller ingen utbildning och saknar möjlighet till förvärvsarbete. Förskolan är ibland den första kontakten med det svenska samhället och behovet av stöd och hjälp för etablering i samhället är stort för många familjer.

Förvaltningen kan konstatera att hemlösheten har ökat betydligt i stadsdelsområdet under de senaste fem åren. Antalet hushåll som bor på vandrarhem eller hotell har ökat från 19 hushåll i september 2010 till 84 hushåll i augusti 2015. Antalet barn har ökat mer än antalet vuxna. I augusti 2010 bodde 10 barn på vandrarhem eller hotell och i augusti 2015 var motsvarande siffra 75 barn. Antalet vuxna som bor på hotell eller vandrarhem har under motsvarande period ökat från 23 till 92 personer. Förvaltningens kostnader för boende på hotell och vandrarhem har också ökat kraftigt. Kostnaderna uppgick till ca 4 mnkr år 2010, 8 mnkr år 2011, 12 mnkr år 2012, 14 mnkr år 2013, 16 mnkr år 2014 och prognostiseras till 15 mnkr år 2015. Kostnaderna motsvarar lönekostnaderna för ca 25 socialsekreterare som skulle möjliggöra mer tid till socialt arbete och mer tid till varje enskilt ärende. Härigenom skulle möjligheterna till självförsörjning förbättras för klienterna vars problematik ofta är omfattande och komplex i Rinkeby-Kista stadsdelområde. I rapporten beskrivs att bostadsbristen ofta resulterar i en instabil livssituation och trångboddhet. För barn och vuxna som bor på hotell eller vandrarhem försvåras möjligheterna att leva ett normalt familjeliv, svårt att ta hem vänner och svårt och tidsödande att ta sig till arbete och skola när vandrarhemmet/hotellet ligger långt ifrån folkbokföringsadressen och skolan. För familjer som visserligen har ett boende men är trångbodda kan det vara svårt för barnen att få utrymme för läsläsning och för familjemedlemmarna att umgås hemma.

Efter det att föreliggande remiss översänts till berörda remissinstanser för yttrande har stadsledningskontoret utarbetat riktlinjer för utvecklingsarbete i Stockholms stad. Av dessa riktlinjer framgår att stadsdelsnämnderna har en nyckelroll i utvecklingen av den lokala demokratin. I riktlinjerna framhålls vikten av samverkan mellan stadsdelsnämnder, facknämnder, stadens bolag, polisen, fastighetsbolag och andra delar av civilsamhället. Enligt förvaltningens mening är en omfattande samverkan mellan berörda förvaltningar, bolag m.fl. en nyckelfaktor för att stärka demokratin och att motverka ojämlika livsvillkor. Bildligt talat behöver de olika aktörerna gå i armkrok för att arbetet med att öka den sociala hållbarheten i stadsdelsområdet ska bli framgångsrikt. I samverkan innefattas bl.a. att utarbeta ett lokalt utvecklingsprogram som ska baseras på en dialog med invånarna. I utvecklingsprogrammet, som löpande revideras, kommer den fortsatta demokratiutvecklingen och ytterligare behov av åtgärder att beskrivas.

Det stora antalet nyanlända, inklusive ensamkommande flyktingbarn, berör samtliga nämndens verksamhetsområden. Förvaltningen ser över sin organisation för att möta de ökande behoven för denna målgrupp, både på kort och längre sikt. I arbetet med ensamkommande flyktingbarn är det en stor utmaning att hitta boendeformer där barnens självständighet uppmuntras och deras långsiktiga behov av ett socialt nätverk

kan tillgodoses. Behovet av förbättrad samordning med andra myndigheter är stort. Alla nyanlända uppnår inte självförsörjning när etableringsersättningen upphör. Antalet hushåll som uppbär ekonomiskt bistånd beräknas därför öka. I kostnadsökningen innefattas ökade kostnader för boende på hotell och vandrarhem.

I Rinkeby-Kista finns en hög andel utrikesfödda äldre. På sikt kommer behovet att utveckla äldreboenden med olika språk- och kulturinriktningar att öka.

Avslutningsvis anser förvaltningen att en analys av en socialt jämlik och hållbar stad även bör innehålla analyser av livsvillkor och åtgärder som rör personer med funktionsnedsättning. De nämns bara mycket kort i rapporten. För att öka tryggheten för personer med funktionsnedsättning genomför förvaltningen tillgänglighetsvandringar i samverkan med nämndens funktionshinderråd. Förvaltningen ingår i nätverket "Fritid för alla, vars uppdrag är att tillgodose ett varierat utbud av idrotts- och fritidsverk-samhet och kulturaktiviteter även finns för barn och ungdomar med funktionsnedsättning. Vidare driver nämnden Electric ungdomsgård som är en öppen verksamhet för ungdomar med funktionsnedsättning (12 år till 24 år).

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 oktober 2015 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Kristina Lutz m.fl. (M) och Jesper Svensson (L) med samma lydelse som reservationen av Johanna Sjö m.fl. (M), Hanna Gerdes (L) samt Johan Fälldin (C) i arbetsmarknadsnämnden ovan.

Ersättaryttrande gjordes av Gunnar Caperius (C) och Johan Sunbring (KD) där de hänvisar till reservationen av Kristina Lutz m.fl. (M) och Jesper Svensson (L).

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 25 september 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på kommissionens arbete och på denna första rapport. Det är viktigt för nämndernas fortsatta arbete att en samlad bild av skillnader i livsvillkor i Stockholms stad kan presenteras. Rapporten ger ett viktigt underlag för det fortsatta arbetet för en sammanhållen stad och för hur ojämlika livsvillkor kan motverkas.

Förskolan har en stor potential att rusta barn och ungdomar för goda livschanser under vuxenlivet. Förskolan behöver ha adekvata arbetsmetoder för att förbereda barnen för en gynnsam skolgång.

Förvaltningen ser att samverkan är en viktig nyckel till framgång på många områden. En sammanhållen socialtjänst har bäst förutsättningar att stödja stockholmarna.

God samverkan med till exempel polis, primärvård, psykiatri och arbetsförmedling är en förutsättning för goda förhållanden i stadsdelarna. Önskvärt vore att alla parter arbetade mot samma uttalade mål, trots olika huvudmän. Viktigt i samverkan är kontinuiteten och hur den ska upprätthållas och hur uthålligheten för fortsatt arbete ska bibehållas. Verksamheternas sätt att organiseras är av betydelse liksom val av arbetsmetoder. Exempel på förvaltningars arbete, där resultatet varit lyckat, bör spridas inom staden. Skarpnäcks stadsdelsförvaltning har bedrivit trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete bland ungdomar under ett antal år. Utvärderingar som gjorts visar att arbetet genomförts framgångsrikt och har haft stor betydelse för invånarna i stadsdelsområdet. Arbetet har bedrivits genom så kallat community work, vilket innebär samverkan med föreningslivet och civilsamhället.

En av de viktigaste faktorerna för individ och familj är att kunna försörja sig själv och sin familj genom arbete. Vad gäller stadens insatser för att öka människors möjligheter att komma ut i arbete och självförsörjning behöver metoder utvärderas för att se vilka komponenter i insatsen som haft störst effekt.

Grupper som särskilt behöver lyftas fram är människor med psykiska sjukdomar, som inte söker vård för andra botbara åkommor, och därmed riskerar kortad livslängd. En annan riskgrupp är den växande andelen unga med neuropsykiatriska diagnoser och att deras behov inte uppmärksammas eller tillgodoses.

Enligt rapporten finns en tendens att valdeltagandet minskar bland unga män. Det är därför särskilt viktigt att hitta metoder för hur man lockar ungdomar, framförallt pojkar, med olika bakgrund och intressen att aktivitera sig i till exempel lokala ungdomsråd.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 29 oktober 2015 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Elisabeth Johnson (M) och Jan Jönsson (L) med samma lydelse som reservationen av Johanna Sjö m.fl. (M), Hanna Gerdes (L) samt Johan Fälldin (C) i arbetsmarknadsnämnden ovan.

Ersättaryttrande gjordes av Erik Sihlberg (C) och Thomas Flank (KD) där de instämmer i reservationen av Elisabeth Johnson (M) och Jan Jönsson (L).

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 6 oktober 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till delrapporten från Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm och anser att kartläggningar och undersökningar av detta slag är

betydelsefulla eftersom de kan ge en ökad förståelse för de olika förutsättningar som råder och därmed ökar också möjligheterna att vidta åtgärder som förändrar. Kommissionens arbete har synliggjort hur staden ser ut, det vill säga konstaterat att dagens Stockholm är en segregerad stad med stora skillnader mellan olika grupper när det gäller bland annat inkomst, hälsa och sysselsättning. Förvaltningen instämmer i att utjämnandet av existerande skillnader och en socialt hållbar utveckling skulle förverkliga en stor outnyttjad potential både ur ett individ- och samhällsperspektiv.¹ Förvaltningen anser att ett viktigt led i att skapa en socialt hållbar stad där makt, möjligheter och resurser är jämt fördelade är att ge alla samma förutsättningar att forma samhället och sina egna liv. Det gäller såväl medborgare med olika bakgrund men även samma förutsättningar för kvinnor och män. Ingen ska diskrimineras, förtryckas eller utsättas för hot och våld, inte på grund av etnicitet, sexuell läggning, kön eller någon annan orsak. Ingen särbehandling av människor ska ske.

Förvaltningen bedömer därför att ett jämlikt och hållbart Stockholm kan nås först när fler kvinnor och män ges en jämn fördelning av makt, uppmuntras till utbildning, ges möjlighet till arbete och när det finns en tillräcklig bostadstillgång.

Skärholmen tillhör ett av de stadsdelsnämndsområden i Stockholm där invånarna är mest trångbodda. Inom stadsdelsnämndsområdet finns också många bostadslösa som hyr i andra, tredje och fjärde hand. En osäker och otrygg situation som medför negativa effekter för de boende. Förvaltningen arbetar aktivt med den ökade bostadslösheten genom att informera bostadslösa och de som riskerar att bli bostadslösa om hur man söker bostad. På motsvarande sätt ges information om samhället till de som inte ingår i etableringsreformen och inte heller tillhör den utökade målgruppen. Många förväntar sig dock att förvaltningen ska ordna en bostad, vilket inte är möjligt.

Trygghetsmätningar visar att andelen personer som känner sig otrygga i sitt bostadsområde är bland den högsta i staden i Skärholmens stadsdelsnämndsområde. I samband med att nya bostäder byggs så är det samtidigt en möjlighet att utforma den fysiska miljön för att öka trygghetskänslan för de boende och skapa förutsättningar för en förbättrad social integration.² Skärholmen är en stadsdel med många naturområden, vissa välskötta och bevarade medan andra är vildvuxna och eftersatta. Miljöns utformning kan förstärka de boendes otrygghetskänsla eftersom det är svårt att få en tydlig överblick över mörka, tätvuxna stråk.

Förvaltningen har observerat att målgruppen personer med beroende- och/eller socialpsykiatrisk problematik tenderar att bli större. Likaså ökar målgruppen med psykisk ohälsa och funktionsnedsättningar. Var tredje inskriven på Arbetsförmedlingen bedöms ha någon form av funktionsnedsättning.³ Med ökad problematik försvåras möjligheterna att ta del av den reguljära arbetsmarknaden och personer blir kvar som bidragstagare under lång tid. För dem som står långt ifrån arbetsmarknaden finns möjligheten att stärka sin ställning genom arbetsmarknadsåtgärder. Åtgärderna är många och det är många involverade aktörer vilket försvårar och komplicerar vägen ut i arbete och egen försörjning. För att arbetsmarknadsåtgärderna ska få full och önskad effekt behöver anställningsformer såsom praktik och arbetsträning att förenklas och förtydligas. Det är också viktigt att alla insatser syftar till att människor ska bli anställ-

ningsbara. Man behöver därmed titta på var resurser behövs och styra utbildningsinsatser och åtgärder ditåt.

Förvaltningen uppmärksammar att det finns kvinnor som inte ges möjlighet att komma ut i arbete och unga kvinnor/flickor som inte tillåts att delta i fritidsaktiviteter. Förvaltningen anser att staden bör arbeta särskilt med insatser för att stärka allas fri- och rättigheter och samtidigt förebygga diskriminerande normer.

Förvaltningen ser också vissa inlåsnings effekter som arbeten som till exempel anhörganställningar genererar och som främst drabbar kvinnor.

Fler personer tenderar att bli skuldsatta och förvaltningen har därför satsat på att ge hushållsekonomisk rådgivning som ett komplement till förvaltningens budget- och skuldrådgivning. Ett ytterligare uppdrag för utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningarna kan vara att utbilda i hushållsekonomi för att undvika framtida skuldfällor.

Ytterligare en utmaning som staden står inför är det ökande antalet ensamkommande flyktingbarn som kommer. Förvaltningen har i år tagit emot drygt 60 ensamkommande barn och förvaltningen förväntar sig ett ökat antal både nya barn och anhöriga som beviljas uppehållstillstånd på grund av anknytning. När det gäller ensamkommande barn så har de rätt till samma stödinsatser genom socialtjänsten och samma rätt till utbildning som andra barn. Även här är boendefrågan central. För att på bästa möjliga sätt kunna motta och ansvara för ensamkommande barn kommer förvaltningen att anställa fyra till fem socialsekreterare som ska ansvara för målgruppen. Tanken är att arbetsgruppen ska arbeta med hela processen, det vill säga ta emot anvisningar, utreda, placera och göra uppföljningar. Förvaltningen upplever redan i dagsläget svårigheter att rekrytera socialsekreterare och det här innebär att fler behöver rekryteras.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 oktober 2015 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen

Reservation anfördes av Ole-Jörgen Persson (M), Dennis Wedin (M), Markku Sirviö (M), Markus Birgander (M), Aras Amin (M) och Bengt Porseby (L) med samma lydelse som reservationen av Johanna Sjö m.fl. (M), Hanna Gerdes (L) samt Johan Fälldin (C) i arbetsmarknadsnämnden ovan.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 15 september 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har med intresse tagit del av rapporten Skillnadernas Stockholm. Förvaltningsledningen har därefter diskuterat rapportens innehåll och särskilt de frågeställningar som anges i remissen. Förvaltningen väljer därför att anföra följande:

I likhet med rapporten anser förvaltningen att det finns vissa faktorer som särskilt

kan förstärka ojämnliska livsvillkor. De kan bland annat ha sin grund i brister i barns skolgång, bostadssituationen, hög andel bidragstagare och hög arbetslöshet inom ett och samma geografiska område.

För att motverka detta krävs ytterligare utveckling av förskolan och den pedagogiska verksamheten eftersom den ger grunden för det livslånga lärandet. Förvaltningen anser att det går att åstadkomma genom bland annat högre andel förskollärare, goda pedagogiska miljöer och fler pedagoger per barn. I vissa fall behöver också pedagogerna vidareutveckla sitt eget språk för att barnens språkutveckling ska ges goda förutsättningar. Inom förskole-, skol- och fritidsverksamheter behöver också samverkan med föräldrar och föräldrars delaktighet i verksamheterna utvecklas.

I socioekonomiskt svaga områden kommer en relativt hög andel av invånarna i kontakt med socialtjänsten av olika skäl. Invånarnas kunskaper om myndigheters roller och uppgifter kan vara låg samtidigt som förtroendet också kan vara bristfälligt. Det ställer höga krav på att socialtjänstens myndighetsutövning är av god kvalitet. Myndighetsutövningen måste därför ges förutsättningar att utvecklas till en lärande organisation som kan agera rättssäkert, vara tillgänglig, trovärdig och möta klientens behov på ett individualiserat och nyanserat sätt. Detta får inte ske på bekostnad av förebyggande arbete eller vice versa.

Förvaltningen har också under många år arbetat intensivt med att erbjuda stadsdelens alla ungdomar feriearbete och dagkolloverksamhet under skollov. Feriearbeten fungerar som en naturlig väg in i arbetslivet och har en rad goda effekter på ungdomars delaktighet i samhällslivet. Feriearbeten finansieras till viss del med centrala medel. Med anledning av de goda resultaten förutsätter förvaltningen att förutsättningarna för detta fortgår och utvecklas. Bland annat finns önskemål om att förvaltningar ”byter” feriearbetande ungdomar med varandra för att därigenom skapa möten mellan boende i olika stadsdelsområden.

Projektet ”social insatsgrupp unga vuxna” (SIG) bedrivs sedan ett antal år tillbaka i stadsdelen och syftar till att fånga upp ungdomar som är, eller är på väg in i, ett kriminellt liv. Det har visat på mycket goda resultat och förvaltningen försöker därför hitta vägar att bedriva verksamheten reguljärt.

En central faktor för att stärka social hållbarhet är att hjälpa medborgare från biståndsberoende till egen försörjning och bostad. Förvaltningen samverkar med en lång rad förvaltningar, bolag och externa aktörer och har för avsikt att vidareutveckla arbetet, bland annat med hjälp av snabbspåret som har visat sig vara en framgångsrik metod att hjälpa människor till arbete och egen försörjning.

Socialt arbete är krävande i en segregerad och socialt utsatt stadsdel. Det gör det till en stor utmaning inom individ- och familjeomsorgen att rekrytera och behålla stabila och kompetenta medarbetare och ledare över lång tid för att därigenom höja kompetens och kontinuitet. Även förskolan har stora utmaningar i att rekrytera medarbetare med rätt kompetens. Förskolan behöver också verka för att öka andelen barn som deltar i verksamheten då den utgör grunden för det livslånga lärandet.

Förvaltningen föreslår också att det mellan stadens förvaltningar genomförs utbyte och gemensamma aktiviteter på verksamhetsnivå. Dessa utbyten kan med fördel ge-

nomföras mellan stadsdelar med olika socioekonomiska förutsättningar. Exempelvis borde fritidsaktiviteter för unga, daglig verksamhet inom LSS och öppen verksamhet för äldre relativt enkelt kunna genomföra gemensamma aktiviteter och utbyten för att därigenom skapa mötesplatser mellan stadens olika delar.

Antalet ensamkommande flyktingbarn som anländer till Sverige ökar. Många av dem har en anknytning till stadsdelen vilket gör att tillströmningen av barn är mycket stor. En rad praktiska svårigheter uppstår då tillgången på gode män, boenden och platser i gymnasieskolan inte matchar behoven. På sikt kommer denna grupp dessutom ha behov av reguljära bostäder, utbildning och arbete vilket till viss del faller på förvaltningens ansvar att uppfylla. Förvaltningen kan också konstatera att det finns problem med trångboddhet redan idag och att bostadsbyggnadstakten därför behöver höjas i området.

Förvaltningen anser att idrotts- och föreningsliv kan utgöra en skyddsfaktor för barn och unga, särskilt i socialt utsatta områden. För att dessa verksamheter ska fungera väl krävs medverkan av-, och samverkan med, föräldrar. Förvaltningen konstaterar att denna samverkan fungerar sämre och är mindre utbredd i vissa områden och därför behöver utvecklas. I detta sammanhang kan också nämnas att förvaltningen arbetar med att se över sin egen fritidsgårdsverksamhet. Därför utreds möjligheten att öppna ny verksamhet och anpassa den befintliga för att bättre passa behoven. Förvaltningen vill i sammanhanget påpeka det närmast självklara i att resurser behöver satsas på rätt ställen, både geografiskt men också i rätt verksamheter. Rapporten belyser tydligt att vissa områden i staden lider av olika brister. Det bör läggas stor vikt vid att rikta kommande satsningar och initiativ till rätt områden och verksamheter för att åstadkomma resurseffektiv utveckling. För att möjliggöra satsningar, initiativ och utveckling av arbetsmetoder har förvaltningen för avsikt att ansöka om externa medel med hjälp av bland annat EU-fonder. Förvaltningen har information som gör gällande att det kommer att finnas EU-medel att söka för sociala ändamål mot slutet av året. För att möjliggöra förvaltningars ansökan om medel från EU-fonder bör central förvaltning överväga möjligheten att tillskjuta medel för den del av projektkostnaderna som utgörs av egen finansiering.

Avslutningsvis summerar förvaltningen genom att konstatera att en framgångsfaktor i arbete med att minska skillnaderna är att samordna insatser inom flera närliggande områden. Arbete för att förbättra möjligheterna till integration bör därför handla om att stävja social oro, skapa arbetstillfällen, förbättra folkhälsa, stärka kvinnors roll, främja entreprenörskap, egenföretagande och utveckla den fysiska miljön. Eftersom dessa utvecklingsområden berör många kommunala förvaltningar och bolag som är verksamma på bland annat Järvafältet efterfrågar förvaltningen samordning och direktiv från central förvaltning då det leder till effektivare insatser.

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 oktober

2015 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Filip Solsjö m.fl. (M) och Anne-Lie Elfvén (L) med samma lydelse som reservationen av Johanna Sjö m.fl. (M), Hanna Gerdes (L) samt Johan Fälldin (C) i arbetsmarknadsnämnden ovan.

Ersättaryttrande gjordes av Fredrik Lindstål (C) och Leif Kroon (KD) där de instämde i reservationen av Filip Solsjö m.fl. (M) och Anne-Lie Elfvén (L).

Särskilt uttalande gjordes av Anders Göransson m.fl. (S), Erik Malm m.fl. (MP) och Birgitta Sevefjord (V), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Michelle Jangmyr (Fi) där hon instämde i det särskilda uttalandet av Anders Göransson m.fl. (S), Erik Malm m.fl. (MP) och Birgitta Sevefjord (V).

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 5 oktober 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på att staden centralt tar ett samlat ansvar för en jämlik och socialt hållbar stad, att staden följer och mäter livsvillkor samt föreslår strategier och åtgärder för att minska skillnader mellan grupper och geografiska områden. Förvaltningen delar uppfattningen att sociala skillnader påverkar både enskilda individer och staden som helhet. Särskilt vill förvaltningen lyfta vikten av att staden samlat, utifrån kunskaperna i rapporten, riktar insatser mot de grupper och geografiska områden som är mest utsatta för att minska skillnaderna.

Det arbete som bedrivs inom ramen för den ordinarie verksamheten bidrar till att motverka ojämlika livsvillkor och verka för social hållbarhet. Förvaltningen arbetar för att alla barn ges lika möjligheter att uppnå kunskapsmålen, att barn och ungdomar som far illa eller riskerar att fara illa får stöd och tidiga insatser, att personer med funktionsnedsättning får stöd för att leva ett så självständigt liv som möjligt, att vuxna får stöd att komma ifrån missbruk eller hemlöshet och att äldre får stöd för att känna sig trygga och så självständiga som möjligt. Utifrån de behov som finns i stadsdelsområdet arbetar förvaltningen även med vissa mer riktade insatser.

Kompetensförsörjning är en utmaning inom flera verksamhetsområden. Inom socialtjänsten behövs fler erfarna socialsekreterare, särskilt till utredning av barn och unga. För att stötta relativt oerfarna socialsekreterare behövs tillgång till daglig ärendehandledning och kontinuerlig kompetensutveckling. Inom äldreomsorgen finns ett betydande behov av medarbetare med tillräckliga kunskaper i svenska och inom förskolan finns det behov av fler förskollärare. För att kunna arbeta för en sammanhållen stad, behöver staden som helhet arbeta för att kompetensen ska fördelas jämt mellan stads-

delsområdena. Annars riskerar skillnaderna mellan stadsdelar som rapporten Skillnadernas Stockholm lyfter fram att öka.

Inom förskolan är det en utmaning att fortsätta ge barn en jämn, god grund för fortsatt lärande och stärka nyfikenheten att läsa. En utmaning är föräldrarnas nöjdhet med förskolan, då det är stora skillnader i nöjdheten mellan förvaltningens förskolor. Eftersom många förskolor saknar egna gårdar, är en utmaning att ge barnens tillgång till utemiljöer.

Förvaltningen har det stadsövergripande ansvaret för sommarkolloverksamhet för barn och ungdomar. För att bidra till en sammanshållen stad där barn och ungdomar med olika bakgrund och socioekonomisk status ska få jämlika livschanser, behöver förvaltningen nå ut till fler grupper, så som utlandsfödda flickor.

Inom socialtjänsten finns flera utmaningar. En utmaning är det sedan fem år tillbaka ökande antalet orosanmälningar som rör misstanke om att barn far illa, där andelen som rör barnmisshandel ökar. Andelen vårdnadsutredningar, där vårdnadshavare är oense om var barn ska bo, är hög i stadsdelsområdet.

En utmaning, som inte nämns i rapporten Skillnaderna Stockholm, är att antalet missbrukande och hemlösa personer som rör sig i stadsdelsområdet ökar. Det beror bland annat på att det finns ett stort antal verksamheter i området som riktar sig till dessa grupper samt att enheten för hemlösa ligger nära Medborgarplatsen. När många missbrukande personer rör sig i området minskar den upplevda tryggheten. Förvaltningen samverkar med polisen i många ärenden, men utmanas när personer har insatser via en annan stadsdelsförvaltning.

Inom äldreomsorgen är det en utmaning att hitta fungerande stöd till gruppen av äldre personer med psykosociala problem, missbruk och hemlöshet. Förvaltningen ser en tendens att denna grupp ökar. Det gäller personer som av olika orsaker inte klarar ett ordinarie boende, men som inte är i behov av ett vård- och omsorgsboende. Inom servicehusen bor idag en väsentlig andel äldre personer med psykiska funktionsnedsättningar, missbruksproblematik eller som varit hemlösa, men deras behov kan inte alltid tillgodoses inom denna boendeform.

För att kunna arbeta med att stärka den sociala hållbarheten, behövs bättre underlag. Till exempel skulle statistik om skälen till orosanmälningar inom barn och ungdom kunna vara till hjälp för det förebyggande arbetet. Förvaltningen ser att det finns vinster om staden centralt tar ett samlat grepp och utreder vilken statistik som går att ta fram och kan vara till hjälp som beslutsunderlag i arbetet för att motverka ojämlika livsvillkor.

Avslutningsvis ger rapporten Skillnadernas Stockholm en bild av en stad där livschanserna är ojämnt fördelade mellan grupper och områden. Segregationen har ökat och växande skillnader bidrar till att tilliten mellan människor minskar då människor med olika bakgrunder möts allt mer sällan. Södermalms stadsdelsförvaltning samverkar till största del med förvaltningar med likartade förutsättningar och utmaningar och i mindre utsträckning med stadsdelsområden med andra socioekonomiska förutsättningar. En utmaning är att minska avståndet mellan människor och bidra till fler möten, bland annat genom att i högre grad samverka mellan innerstad och ytterstadsom-

råden. Något som skulle kunna bidra till detta är en mer sammanhållen process i staden för hantering av sommarjobb. Genom att gemensamt tillgodose platser för ungdomar med störst behov, skulle stadsdelsförvaltningarna ytterligare kunna bidra till ett sammanhållet Stockholm.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 oktober 2015 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Johan Nilsson m.fl. (M), Jan Bressler (L) och Evy Kjellberg (C) med samma lydelse som reservationen av Johanna Sjö m.fl. (M), Hanna Gerdes (L) samt Johan Fälldin (C) i arbetsmarknadsnämnden ovan.

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 6 oktober 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Gruppen unga vuxna, en grupp unga som inte går i gymnasiet och inte har arbete, ökar och därmed ökar även problematiken för dessa ungdomar såsom kriminalitet och en destruktiv livsstil. Sätts det inte in resurser för att bryta och motverka denna utveckling och skapa långsiktiga förutsättningar för ett positivt förändringsarbete så står vi snart inför ännu större utmaningar. Förvaltningen måste hitta fungerande arbetsmetoder för att bemöta målgruppen unga vuxna där boendesituationen är central. Behovet för denna grupp har ökat då de av olika anledningar har hamnat i konflikt med sina föräldrar och därmed står utan försörjning och tak över huvudet.

Socialtjänsten behöver också fortsätta att utveckla samverkan med landstingets psykiatri- och beroendevård för att stärka den sociala hållbarheten.

Vad gäller demokrati och trygghet finns det enligt rapporten klara skillnader i valdeltagande mellan olika befolkningsgrupper och områden. I Älvsjö är det överlag ett högt valdeltagande men lokala skillnader förekommer självklart. Andelen röstande är betydligt lägre bland ensamstående, personer med lägre utbildningsnivå, låginkomsttagare, arbetare och personer utanför arbetsmarknaden. Även gruppen unga män särskiljer i statistiken. Förvaltningen behöver vid nästa val fokusera på de områden och befolkningsgrupper som skiljer sig i statistiken för att uppmuntra till att rösta.

Älvsjö har en relativt låg andel personer som känner sig otrygga. Med det sagt har den dock ökat under senaste åren, från tre procent till fem procent. Orsaken till detta är högst antagligen den sociala oron som ägde rum för två år sedan. Samarbetet mellan olika organisationer och myndigheter som till exempel trygg- och säkerhetsrådet är då ett viktigt organ i arbetet med att hålla otrygghetssiffran nere och samtidigt öka tryggheten i de områden som inte idag känns trygga.

Förvaltningen vill betona den utmaning som Stockholm har vad gäller boendesitu-

ationen. Alltfler som kommer i kontakt med socialtjänsten saknar stadigvarande bostad. När man bygger nya områden och gör nya satsningar, så måste man också planera för mänskliga möten och interaktion.

Verksamheterna inom skolan och fritiden tillsammans med föreningar och andra aktörer bör kunna nyttja fotbollsplaner och idrottsanläggningar/-hallar till öppen och spontan verksamhet. Ungdomar organiserar sig på andra sätt i dag, vilket gör att staden måste kunna möta detta. Unga vill inte enbart vara med i traditionella föreningar.

Östermalms stadsdelsnämnd

Östermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 oktober 2015 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Therese Carlborg m.fl. (M) och Mimmi Deljerud Engholm (L) med samma lydelse som reservationen av Johanna Sjö m.fl. (M), Hanna Gerdes (L) samt Johan Fälldin (C) i arbetsmarknadsnämnden ovan.

Ersätтарыttrande gjordes av Malin Björk (C) och Steven Crosson (KD) där de hänvisade till reservationen av Therese Carlborg m.fl. (M) och Mimmi Deljerud Engholm (L).

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 2 oktober 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen delar den problembeskrivning rapporten Skillnadernas Stockholm lyfter fram och anser att rapporten är tydlig och ger en bra överblick över växande sociala skillnader och segregation i staden. Detta är problem som Stockholm delar med många andra städer både nationellt och internationellt. Förvaltningen ser gärna att eftersträva en stadsutveckling som bygger på dialog, nätverk och politisk legitimitet samt samarbeten mellan folkvalda och tjänstemän inom offentlig sektor. Övergripande visioner har en tendens att sällan nå lokalsamhället. Det krävs förankring hos invånarna i lokalsamhället och invånarna måste förstå och bli inkluderade för att visioner ska kunna få fotfäste. Att arbeta för ökad social hållbarhet kan inte enbart fokusera på lika till alla, utan också på att göra skillnad genom att se människors behov och förutsättningar. Det är viktigt med generella insatser, men de behöver anpassas så att de bättre motsvarar olika människors behov och resurser måste styras mot de områden där de behövs bäst.

En utmaning för stadsdelsområdet är ohälsan bland kvinnor och unga tjejer. Trots att stadsdelsområdet i stort uppvisar en positiv hälsoutveckling så utmärker sig kvinnor genom en sämre uppskattat hälsa i jämförelse med män och i jämförelse med andra innerstadsdelar.

Förvaltningen ser vidare att bostadsförsörjningen har förändrats i takt med att andelen bostadsrätter ökat och hyresrätterna blivit färre. Detta riskerar att inverka på invånarnas möjligheter att välja var de vill bo och att människor som är uppväxta på Östermalm inte har råd att bo kvar i området när de ska in på bostadsmarknaden. Bostadspriserna och hyror i nya hyresrätter är höga i stadsdelsområdet vilket kräver höga inkomster. Förvaltningen är inte främsta aktör att påverka utvecklingen men vill betona vikten i att frågan lyfts centralt. Förvaltningen arbetar med såväl omfattning som inriktning på bostadsbygget och bevakar att andelen omsorgslägenheter och verksamheter i kommunal regi kommer med tidigt i planeringen i stadsutvecklingen. En särskild utmaning i Norra Djurgårdsstaden när det gäller social hållbarhet kan nämnas prisläget, som är högt för både bostadsrätter och hyresrätter, vilket kan leda till "omvänd segregation" med boende som består av höginkomsttagare. Staden kan här sträva efter att öka mångfalden genom att exempelvis göra stadsdelen attraktiv som besöksmål för boende i andra stadsdelar med ett brett utbud av kulturella aktiviteter i samarbete med föreningsliv.

En viktig uppgift för nämnden är att stötta det medborgardrivna engagemanget, som i Norra Djurgårdsstaden/Hjorthagen resulterat i HIND – Hjorthagens Intresseförening i Norra Djurgårdsstaden. På så vis kan de boende själva driva frågor som är angelägna, till exempel kring kommunikationer och närservice. En utmaning i Norra Djurgårdsstaden är att få med sig invånarna i "gamla" Hjorthagen, som kanske känner både skepsis och oro inför stadsutvecklingen.

Det finns en utmaning i att värna och utveckla parker och grönområden i takt med att staden förtätas. Attraktiva stadskvaliteter i form av närhet till service, arbetsplatser, kollektivtrafik, parker och gröna rum bidrar alla till att skapa en boende- och stadsmiljö med högt välbefinnande. Förvaltningen vill betona vikten av att den sociala hållbarheten finns med från början i planeringen när staden växer. Tillgång till kommunal service, kollektivtrafik, parker och torg, idrotts- och rekreationsmöjligheter med mera måste få ta plats i ett snabbt växande Stockholm.

Den markanta ökningen av ensamkommande barn till staden och till stadsdelsnämnden har lett till att läget är mycket ansträngt inom socialtjänsten. Det råder stor brist på boenden för ensamkommande barn. Situationen avseende personalförsörjningen gällande social-sekreterare som ska utreda ärenden är problematisk. Eftersom antalet ensamkommande ökar så drastiskt måste nämnden och staden centralt planera för den ökade anhöriginvandringen som förvaltningen förutsätter kommer att ske. Tillgången till boende är redan nu på bristningsgränsen och på sikt kommer det krävas en långsiktig planering utifrån exempelvis arbetstillfällen, skolgång och sjukvård.

Stadsdelsnämndens sociala barn och ungdomsvård arbetar för att barn och ungdomar ska få sina grundläggande behov tillgodosedda genom trygga och stabila uppväxtförhållande och förutsättningar som gynnar deras utveckling. Socialtjänstinspektörernas rapport från år 2013 visar att det har skett en ökning av antalet orosanmälningar som rör misstanke om att barn far illa. Östermalms stadsdelsförvaltning ser samma ökning och därigenom en utmaning i att bibehålla en fortsatt hög kvalitet inom den sociala barn- och ungdomsvården om ökningen fortsätter.

Inom äldreomsorgen vill förvaltningen särskilt lyfta fram behovet av en ”vårdlots” för svårt sjuka äldre och demenssjuka då målgruppen kan ha svårt att navigera i vård- och omsorgsapparaten. Okunskap och oförmåga att söka vård och omsorg kan leda till ojämlikhet och ohälsa varför det uppsökande arbetet på individnivå med fokus på utsatta grupper är särskilt viktigt för att motverka skillnader. Vidare finns det en tydlig tendens att äldre med särskilda behov såsom utvecklingsstörning, psykiska problem, missbruk och sociala problem lever längre. Det ställer krav på äldreomsorgen att utöver traditionella insatser som hemtjänst, särskilt boende och dagverksamhet även tillhandahålla mer anpassat stöd och specialistkompetens.

Bra, tillgängliga boendeformer betyder mycket för äldres fortsatta självständighet och välbefinnande. Bostäderna bör redan från början vid nybyggnad eller ombyggnad, anpassas till människor med funktionshinder. Ett större utbud och tillgång till mellanbostäder eller trygghetsbostäder, kan innebära att äldre upplever en större trygghet och därigenom kan skjuta upp behovet av särskilt boende. Likaså leder utvecklingen av olika boendalternativ valmöjligheterna och därmed äldre hushålls rörlighet på den lokala bostadsmarknaden. Fler boendalternativ för äldre kan också bidra till en minskad trångboddhet och problem med bostadsförsörjning. Kommunen bör även aktivt stimulera äldre att planera sitt boende i tid och öka flyttbenägenhet inom det ordinarie bostadsbeståndet.

Personer med funktionsnedsättning har stora svårigheter att komma ut på den reguljära arbetsmarknaden och målet ska vara i möjligaste mån lönearbete. Det finns behov av gemensamma insatser från kommun, arbetsförmedling, försäkringskassa och arbetsgivare att öka antalet arbetstillfällen för dessa grupper.

Stockholms Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB:s yttrande daterat den 28 oktober 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Som ett generellt uppdrag, med huvudsyfte att motverka de beskrivna skillnaderna, ska Stockholms Stadshus AB tillsammans med bolagen ta fram en CSR-strategi (Corporate Social Responsibility), med fokus på social hållbarhet. Strategin ska visa hur bolagen systematiskt ska arbeta med att minska arbetslösheten, skapa social sammanhållning och bidra till lokalsamhället.

Koncernledningen ser att koncernens bolag, inom sina verksamhetsområden, arbetar för att motverka ojämlika livsvillkor och verkar för stärkt social hållbarhet utifrån rapportens perspektiv på ett antal olika sätt. Det sker exempelvis genom att stadens bolag medverkar i stadens utvecklingsområden och genom att utveckla och förbättra närmiljön i områden där skillnader identifieras.

Koncernledningen delar bolagens bedömning att en ökad och effektiv samverkan mellan bolagen, berörda förvaltningar och andra offentliga och privata aktörer, är nödvändig för att nå målsättningen om minskade skillnader. En samordning med nat-

ionella och regionala aktörer, som ansvarar för kollektivtrafik, vägar, vård och omsorg är också vitalt. De symptom som måste hanteras finns i flera av de dimensioner som rapporten pekar på, varav staden bara har rådighet över vissa delar. Detta kommer att kräva en ökad gemensam prioritering av fokusområden, både geografiskt och åtgärds-mässigt, samordnad planering i tid och ett förtydligande avseende respektive aktörs ansvarsområden, vilket i sig kommer att vara en utmaning. De i budgeten, Vision 2040, och i ”stadens riktlinjer för utveckling av yttestaden”, aviserade gemensamma stadsutvecklingsplanerna bedömer koncernledningen kommer vara ytterst viktiga och en bra utgångspunkt för en starkare och tydligare samverkan, som har sin utgångspunkt i de lokala behoven.

Koncernledningen vill poängtera vikten av att tydliga gemensamma prioriteringar av vissa fokusområden kan medföra att andra områden upplever att de förfördelas, vilket kan skapa missnöje. Här blir en gemensam kommunikationsstrategi och förankringsarbete med berörda ytterst viktig.

Sammantaget ställer sig koncernledningen mycket positiv till rapporten och att analysen genomförts då detta utgör en bra grund för det fortsatta arbetet. Bolagskoncernen kommer på alla sätt som är möjliga, utifrån bolagens ansvar, verksamhetsområden och uppdrag, bidra till minskade skillnaderna för en fortsatt positiv utveckling av hela Stockholm.

Reservationer m.m.

Arbetsmarknadsnämnden

Reservation anfördes av Johanna Sjö m.fl. (M), Hanna Gerdes (L) samt Johan Fälldin (C) enligt följande.

Förslag till beslut

1. Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut.
2. Att därutöver anförä följande.

I budgeten för 2015 angav majoriteten att "För att synliggöra både behov och möjligheter ska staden tillsätta en social hållbarhetskommision med fristående forskare som granskar på vilket sätt staden kan bidra till en jämlik stad." En sådan formulering för närmast tanken till en fristående utredning, vars ledamöter är forskare, som på ett obundet sätt kan komma med rekommendationer. Istället har majoriteten nu beslutat om en kommission som i praktiken består av ett par ledande tjänstemän inom staden och att dessa ska "samverka" med fristående forskare. Risken är därmed stor att kommissionen kommer att presentera slutsatser och förslag som framför allt överensstämmer med den styrande majoritetens önskemål. Vi skulle vilja hävda att så redan är fallet.

Rapporten "Skillnadernas Stockholm" syftar till att ge en första övergripande bild av läget i Stockholms stad och den kommer att följas upp med vidare analyser och redovisningar längre fram. Vi tycker ambitionen är god men anser att politiska tolkningar bör lämnas utanför detta arbete tills vidare och att vi istället bör fokusera på de utmaningar som Stockholm de facto står inför. Dessvärre har inte den rödgrönrosa majoriteten lyckats förhålla sig neutrala eller ens sansade i sina långtgående slutsatser av rapporten utan tolkar faktaunderlaget så som det passar deras världsbild.

Att rapporten är skriven utifrån den nuvarande vänstermajoritetens världsbild och problemformuleringar märks på ett flertal ställen. Låt oss ta några exempel. När kommissionen förklarar bostadssegregationen som ett resultat av det minskade antalet hyresrätter i innerstaden, inte det låga antalet bostadsrätter i ytterstaden, väljer man att bekräfta den styrande majoritetens världsbild. Den implicerade lösningen blir att bygga fler hyresrätter i innerstaden, men inte att verka för fler bostadsrätter i ytterstaden. Så tar en förment neutral rapport på ett subtilt sätt politisk ställning.

Vi ställer oss vidare tveksamma till flera av de tolkningar som görs i rapporten, där fakta och siffror jämförs i syfte att bekräfta en, av majoriteten, redan dragen slutsats istället för att lyfta fakta utifrån den verklighet som visas. Jämförelser görs utifrån målsättningen att visa en så stor skillnad som möjligt istället för fokus att skapa en rättvisande bild av Stockholm. För oss är det avgörande att alltid arbeta för att alla ska få det bättre, inom alla delar av samhället utifrån varje persons förutsättningar och

ambition. Den rödgrönrosa majoriteten arbetar aktivt för att bilda en stad i förfall, där inga insatser har gjorts för att motverka detta. Ambitionen att svartmåla det arbete som gjorts är tydlig.

Exempelvis dras slutsatsen att andelen hushåll med långvarigt ekonomiskt bistånd ökar. Det är visserligen korrekt och ett tydligt resultat av att Stockholms stad idag har den lägsta nivån av ekonomiskt biståndstagande sedan räkningarna började 1982. De som idag har ett behov av ekonomiskt biståndstagande är personer som står långt ifrån arbetsmarknaden av olika anledningar och som kräver djupare insatser för att ta sig tillbaka. Sådana tolkningar måste föregås av en bredare bild. Den rekordlåga nivån av antal hushåll med ekonomiskt bistånd gör att andelen hushåll med långa biståndstider (10–12 månader per år) ökat från 26 procent 1995 till 43 procent av det totala antalet biståndshushåll 2014. Men vi får inte glömma att Stockholm trots det har historiskt låga nivåer av ekonomiskt biståndstagande.

Trots detta hoppas vi att majoriteten läser kommissionens rapport med intresse. En av de mest intressanta slutsatserna rör det starka sambandet mellan stadsdelars socioekonomiska sammansättning och stadskvaliteter. Även utanför innerstaden går det att bygga stadsdelar med god tillgång till service, en bra blandning av bostäder och arbetsplatser, och nära till kollektivtrafik. Tyvärr har stora delar av det efterkrigstida Stockholm högst medvetet inte byggts på detta sätt, utan som isolerade öar där service och arbetsplatser lagts någon annanstans.

Indirekt innebär resultaten ett stort underkännande av såväl tidigare som nuvarande vänstermajoritetens stadsbyggnadspolitik. Det är den stadsbyggnadspolitiken, med miljonprogrammets prefabricerade hyresrättsenkla som flaggskepp, som lett till den segregation vi ser idag.

Lösningen är att arbeta för en mer blandad stad, där arbetsplatser flyttas ut till ytterstaden, där förtätning ger underlag för fler butiker och restauranger, och där reformer av hyressättningssystemet i nyproduktionen gör det möjligt att bygga nya hyresrätter i de mest attraktiva lägena samtidigt som fler bostadsrätter gör det möjligt för fler boende i ytterstaden att äga sitt boende.

Vi vill avslutningsvis påpeka att det är högst anmärkningsvärt att rapporten Skillnadernas Stockholm presenterades på stadens hemsida i juni i kommissionens namn, trots att kommissionen då ännu inte hade organiserats eller börjat verka.

Tyvärr anser vi på grund av ovanstående att risken är stor att kommissionen kommer att fungera som en utredningstjänst för vänstermajoriteten snarare än att komma med djärva och vetenskapligt underbyggda förslag på hur Stockholm kan bli en stad där alla har förmågan att förverkliga sina djupast liggande möjligheter. Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm bör med anledning av ovanstående göras om så att kommissionens ledamöter är fristående forskare. Stadsledningskontorets roll bör vara att bistå med faktaunderlag. Ytterligare vetenskaplig expertis i särskilda frågor kan knytas till kommissionen vid behov.

Kulturnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Roger Mogert m.fl. (S), Micke Seid m.fl. (MP) och Ann Mari Engel (V) enligt följande.

Rapporten visar på hur inkomstklyftorna och den socioekonomiska segregationen i staden växer. I takt med detta märks ökade klyftor mellan människors tillgång till kultur. De ökade klyftorna ska minskas och många av årets och kommande års kultursatsningar ska bidra med detta. Stockholmarnas tillgång till kultur och möjlighet till eget skapande ska öka, särskilt genom att nå fler i de stadsdelar och bland de grupper där det idag är relativt få som tar del av stadens kulturliv.

Framförallt ska alla barn och unga ges bästa möjliga introduktion till konst och kultur. Kultur ger plats för människor att mötas, uppleva och själva gestalta sina liv. Konst och kultur är en självklar del av demokratin och kan minska rädsla, fördomar och främlingskap mellan människor. Det är särskilt viktigt synliggöra de berättelser som annars riskerar att marginaliseras. Kulturlivet ska spegla erfarenheter bortom normer och stereotyper. En offensiv och strategisk kulturpolitik bidrar till ett mer sammanhållet Stockholm.

Äldrenämnden

Särskilt uttalande gjordes av Torun Boucher (V), Mirja Räihä m.fl. (S) och Eivor Karlsson m.fl. (MP) enligt följande.

Äldrenämnden har tagit del av äldrenämndens funktionshinderråd och kommunstyrelsens pensionärsråds synpunkter på rapporten Skillnadernas Stockholm. Vi vill därför lyfta att äldre och personer med funktionsnedsättning är två utsatta grupper när det gäller social

Hållbarhet som behöver lyftas i hållbarhetskommisionens fortsatta arbete.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Jessica Jormtun m.fl. (MP), Eva Fagerhem m.fl. (S) och Carita Stenbacka Tenezakis (V) enligt följande.

Rapporten visar att boendesegregationen i Stockholms stad har ökat. En orsak är att andelen bostadsrätter har ökat kraftigt, genom såväl ombildningar som nyproduktion. Antalet hyreslägenheter har minskat. Ett tydligt resultat är att personer med olika bakgrund i allt mindre omfattning möter varandra i vardagslivet.

Att motverka segregation handlar enligt vår mening inte bara om att lyfta socialt utsatta områden. Staden måste även öka mångfalden i homogent välbärgade områden. Inom Hägersten-Liljeholmen har vi flera exempel på sådana områden. Ett sätt att öka mångfalden är att erbjuda bostäder som mindre resursstarka personer kan efterfråga.

Ett av den nya majoritetens viktigaste löften är att låta bygga fler hyreslägenheter i områden som idag består av övervägande bostadsrätter eller småhus.

Stadsbyggnad handlar inte enbart om bostadsbyggande. Vi måste också verka för attraktiva offentliga rum och mötesplatser av hög kvalitet. Ensidiga boendestrukturer går i viss mån att utjämna med gemensamma arenor som har ett bredare upptagningsområde.

Viktiga mötesplatser är förskolan och skolan. Här har skolväsendet ett tydligt uppdrag att uppväga olikheter i elevers förutsättningar. Det är då viktigt att ha tillräckliga resurser för att sätta in extra insatser för barn i behov av särskilt stöd. I vår stadsdel har andelen barn med behov av särskilt stöd ökat de senaste åren.

Vi är glada över att staden har tillsatt en kommission för ett socialt hållbart Stockholm. Denna delrapport innehåller många intressanta kunskaper. Vi ser fram emot ytterligare rapporter, analyser och förslag på åtgärder inom detta viktiga område.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Kadir Kasirga (S), Arne Lund (MP) och Leif Larsson (V) enligt följande.

Det är mycket som är oroväckande i rapporten Skillnadernas Stockholm vi kan se en stad där segregationen ökar och där människors livsvillkor ser mycket olika ut. Eftersom vi strävar efter ett jämlikt och sammanhållet Stockholm är rapporten mycket bra som underlag inför kommande budget och verksamhetsplan för år 2016.

Dock saknar vi ett tydligt pensionärsperspektiv i rapporten. De äldre i vår stad är viktiga medborgare som nämns här och var i rapporten. Det hade varit bra om statistik hade samlats under en gemensam rubrik: Att åldras i Stockholm. Pensionärernas perspektiv är mycket viktigt att ta med sig i de praktiska förslag på förändringar som kommer att tas fram utifrån innehållet i rapporten.

Vi välkomnar att förvaltningen lyfter fram förslaget om avgiftsfri fritidsverksamhet. Detta skulle möjliggöra för alla barn och familjer oavsett socioekonomisk bakgrund och antal syskon att ge barnen möjlighet att gå på fritids. Vilket är en viktig investering för framtiden.”

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Mia Päärni m.fl. (S) och Demba Bah m.fl. (MP) enligt följande.

Rapporten ”skillnadernas Stockholm” går rakt in i hjärtat. Det är både sorgligt och uppfordrande som politiker i Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd att läsa den. För att vara positiv kan man säga: det är glädjande att man på allvar lyfter frågan om de stora

skillnaderna vi har sett växa fram i Stockholm. Det är en utveckling som pågått i flera år och som kräver en medveten politisk strategi och ett politiskt mod för att vända. Förvaltningen har i sitt utmärkta svar både lyft exempel på arbete som görs och behöver göras och tydliggjort flera av de utmaningar vi har. Rapporten går in i kärnan av ojämlikheten i staden och visar både på de problem med segregation och växande klyftor som vi ser i staden, där många stadsdelar frodas och mår bra, medan andra får större och större utmaningar inom många områden. Det är viktigt att kartlägga de problem vi har i olika stadsdelar men man måste också vidta de nödvändiga åtgärderna som behövs för att komma till rätta med problemen.

Staden växer och i allmänhet mår den bra; sysselsättningen ökar och inkomsterna stiger, men bland annat i vår stadsdel Rinkeby-Kista går utvecklingen åt motsatt håll. I Rinkeby lever 42% av barnfamiljerna i ekonomisk utsatthet och sysselsättningsgraden är 47% mot nästan 85% i staden. Stadsdelen har det lägsta antalet elever som lämnar grundskolan och inte har behörighet till gymnasiet, bara 78%.

Eftersom vi vet att en gymnasieutbildning är mer eller mindre nödvändig för att kunna ta sig in på arbetsmarknaden är det naturligtvis oacceptabelt. Utmaningarna för skolorna i våra stadsdelar beror på många olika saker, men det finns några saker som vi alla nog kan se skulle förändra möjligheten för skolorna att lyckas bättre med sitt uppdrag. En stor utmaning i och med friskolesystemet och boendesegregationen kommer vara hur vi gör de kommunala skolorna i vår stadsdel attraktiva. Där tror vi att olika profiler kan vara en del av lösningen.

Att arbeta medvetet med att skapa attraktiva profiler som drar till sig elever från närliggande stadsdelar och kommuner borde vara en prioriterad fråga. I vår stadsdel skulle man till exempel kunna göra en av högstadieskolorna till en skola med inriktning på programmering, en toppmodern skola med den bästa tekniken. Att barn som halkar efter kunskapsmässigt får det stöd de behöver för att hålla takten med sina klasskamrater är en annan.

Vi har de senaste åren haft förmånen att få driva pilotprojektet skola socialtjänst för att minska frånvaron i högstadieskolor i vår stadsdel, det har varit framgångsrikt. Ett exempel på ett arbete som behöver permanentas. Det måste vara långt mer ekonomiskt att se till att ungdomar går ut skolan med behörighet till gymnasiet än att nästan garanterat slussa in dem i arbetslöshet. Att få tillgång till särskilt stöd borde vara en självklarhet om det krävs.

Förskolan är en viktig pusselbit i detta arbete. Att våra stadsdelar där andelen inskrivna barn i förskolan är låg får resurser för att arbeta uppsökande är viktigt. Likaså är det viktigt att utveckla arbetet med tvåspråkighet, att ha ett utvecklat språk och ett stort ordförråd när man kommer till skolan är en förutsättning för goda resultat. Det är möjligt att man i stadsdelar där få barn har svenska som modersmål behöver ännu mindre barngrupper än idag för att få en reell möjlighet att arbeta med språk. Även i förskolan är det oerhört viktigt att vi anpassar barngrupper och/eller antalet personal per grupp utifrån barngruppens förutsättningar.

Att man satsar mer resurser på komvux, SFI, yrkesutbildningar och arbetsmarknadsåtgärder är positivt, men även där har vi en lång väg att gå. Att höja sysselsätt-

ningen och sänka arbetslösheten kommer kräva nytänkande och ett ökat stöd till företag men också att det offentliga kan anställa fler. Detta är en nyckel för att kunna minska skillnaderna och få ett mer jämlikt Stockholm. Vi tror att både vår stadsdel och Stockholm skulle gynnas av att man satsar resurser på nyföretagande hos oss där idéer frodas men kapital och ibland även kunskap saknas för att kunna starta företag. Ett nyföretagarcentrum som är en förlängning av Stockholm Business Region där det finns rådgivning, mentorsprogram och eventuellt kontor att hyra kan med fördel förläggas till vår stadsdel. Det behöver satsas på både vanliga företag och sociala företag som kan vara en viktig part när det gäller att skapa arbetstillfällen för de som står långt från arbetsmarknaden.

Det behövs också ordentliga utbildningslyft för de vuxna som har mycket låga utbildningsnivåer. Att satsa på yrkesutbildningar är ett annat sätt att säkra vägen till arbete. Det kan vara så att det är dags för ett nytt kunskapslyft. Inom många yrken saknas utbildad personal, där behövs det snabbspår. Det är kostsamma investeringar, men om de görs rätt, är de snart lönsamma.

Vi har i vår stadsdel fler fritidsgårdar än någon annan del av Stockholm. Men vi behöver ständigt fundera på hur vi ska utveckla de verksamheterna och se till att bemanningen är tillräckligt stor för att hålla hög kvalitet på verksamheten. Vi ska även jobba med tryggheten i våra offentliga rum. Att stadsdelen tillsammans med andra myndigheter och förvaltningar har fler arbetsplatser och lokaler i våra stadsdelskärnor kommer att förändra våra centrum. Tillsammans med medborgarvårdar, ungdomsvårdar, fältassistenter, Fryshuset, polisen, nattvandrare och andra ska vi trygga våra offentliga rum.

Vi behöver utveckla vårt arbete för och mot kriminella och andra som hamnat utanför, både för att det i längden blir mycket billigare och för att minska mänskligt lidande. Sociala insatsgrupper som arbetar med unga vuxna som vill lämna en kriminell livsstil ser ut att ha bra resultat och har kö till sin verksamhet. Det behöver utökas och permanentas. Allt annat vore kortsiktigt.

Vi behöver utveckla vårt arbete med demokrati frågor, både mellan den politiska arenan och medborgarna, men också i alla våra verksamheter. Utveckla Järvafältet till ett friluftsområde som Stockholmare vill besöka! Ha kvar och utveckla discgolfparken, se till att det finns löpspår, skidspår (varför inte låna ut skidor gratis till barn på våra gårdar Akalla by och Husby gård?) och bygg utomhusbadet vid Eggeby gård. Ett bad med stark attraktionskraft men som självklart tar hänsyn till den kringliggande naturen. Ett sådant bad går säkert att bygga så att delar av det kan användas som skridsko-rink vintertid. Sådana investeringar kommer att stärka Järvafältet attraktivitet.

Att lämna bostadspolitik utanför är svårt. Vi är glada att staden har höga ambitioner när det gäller byggande av bostäder, att man strävar efter att bygga billigare och att man ser till att bygga hyresrätter. Men det är svårt att se att hyrorna kommer att hamna på en nivå som ger de med knappa ekonomiska resurser möjlighet att efterfråga bostäder som det ser ut nu. På något sätt behöver subventioner av bostadsbyggandet bli kraftfullare om det ska ge de resultat vi hoppas på. Det finns anledning att fundera på ifall inkomstkraven måste sänkas mer och trångboddhetsnormen behöver förändras.

I vår stadsdel har vi många stora familjer och det behöver också planeras för när man bygger nya bostäder. Stora bostäder behövs på andra håll i staden. Det behöver även byggas bostäder i våra stadsdelar. Det kan med fördel vara stadsradhus och bostadsrätter i de delar av stadsdelen där hyresrätterna dominerar. Låt medborgarna komma med idéer om platser att bygga på, det finns utrymme. Intressanta projekt nu är överdäckningarna, något som vi bör arbeta mer med. Det ger förhoppningsvis också ett lägre trafikbuller på Järvafältet – som efter ombyggnationerna av de stora vägarna är extremt bullerutsatt.

Förvaltningen lyfter i sitt svar att nyanlända flyktingar, inklusive ensamkommande flyktingbarn, berör alla våra verksamhetsområden. Eftersom många kommer som anhängiginvandrare blir det naturligt att vi får fler personer att ta emot än de flesta andra stadsdelar. Detta är en fråga som kräver att staden tar ett samlat grepp kring frågorna och ser till att mottagandet fördelas jämnare, även i skolorna, och att vi på olika sätt får stöd centralt ifrån. Det blir kontraproduktivt att låta de mest socioekonomiskt utsatta stadsdelarna bära det största ansvaret.

Att boende i Rinkeby-Kista i så stor utsträckning har långt mycket sämre livsvillkor än genomsnittet i Stockholms stad är ett stort misslyckande. Det gagnar inte samhället i det stora hela eller på sikt och det är en utveckling som måste brytas. Det är viktigt att förstå att stadsdelsnämnderna ensamma inte kan lösa alla dessa strukturella problem, även om vi bär ett stort ansvar och kan göra mycket. Det krävs extra åtgärder om vi ska kunna bli en stad som håller samman. En långsiktig och ordentlig satsning.

Ingen vinner på ojämlikhet. Den skapar spänningar och motsättningar som i längden kostar mer och drabbar hela staden.

Södermalms stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Anders Göransson m.fl. (S), Erik Malm m.fl. (MP) och Birgitta Sevefjord (V) enligt följande.

Förvaltningen skriver klokt i vad som är en avgörande fråga för Stockholms framtid. Det krävs minskade skillnader om vi ska åstadkomma en långsiktigt hållbar utveckling.

I vårt förord till verksamhetsplanen för 2015 skrev vi att vi vill ha ett Södermalm som håller ihop – och som bidrar till sammanhållningen. Den ambitionen kommer att vara en central del i vårt lokala utvecklingsarbete.

Södermalm är en relativt välmående stadsdel. Det är dock en klen tröst för dem drygt 1 300 personer som lever i familjer som har försörjningsstöd (2014). Att din granne har en ordnad ekonomi gör trots allt inte din tillvaro lättare. I ett Stockholm för alla är det därför viktigt att vi inte missar dessa grupper i vår stadsdel, vilket är avgörande för att den ska hålla ihop.

Vi vill utveckla Södermalms parker som mötesplatser. De är våra gemensamma vardagsrum, där människor från hela staden träffas. Möten som i sig både kan minska (upplevda) skillnader och samtidigt öka sammanhållningen.

Därtill krävs insatser både på kommunal och nationell nivå. Men det handlar inte om att hjälpa dem det är synd om, det handlar om att göra samhället bättre för alla. För om alla – oavsett bakgrund – får möjlighet att bidra vinner alla.